

ŠUME

MONTENEGRO

LIST DIREKCIJE ŠUMA REPUBLIKE CRNE GORE

Broj 1 ● septembar 2003. godine

Razgovor sa Isom Kalačom, direktorom Direkcije šuma Crne Gore

ŠUME - USLOV ŽIVOTA I BOGATSTVO ZA SVA VREMENA

Sa zadovoljstvom ističem da su i za ovo kratko vrijeme ostvareni rezultati kojima se možemo pohvaliti, da stvari dolaze na svoje mjesto, onako kao ih zakon postavlja i kako opšti interes zahtijeva....

(Strana 4)

MADE IN MONTENEGRO

WHY NOT?

IZ SADRŽAJA:

● Iso Kalač:

Šuma - uslov života i bogatstvo za sva vremena

● Radosav Nikčević:

Šumski eko sistem Crne Gore - integralno gazdovanje

● Dragan Marković:

Opšta šumskoprivredna osnova u funkciji razvoja šumarstva Crne Gore

● Adem Fetić:

Značaj uređivanja šuma pri planiranju upravljanja šumama

● Vlajko Dubak:

Gazdovanje šumama u Tarskom području

● Milanko Golubović:

Iz istorijata upravljanja - gazdovanja šumama na području Pljevalja

● Iz Šumskih uprava

IZDAVAČ:

DIREKCIJA ŠUMA RCG Pljevlja,
Ul. Mirka Tošića bb,
direktor Iso Kalač, dipl.ecc.

Javno glasilo "ŠUME" osnovano je odlukom Direkcije šuma RCG br. 531 od 7.5.2003. godine.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
Radosav Kovačević

UREĐIVAČKI ODBOR:

Radosav Kovačević, Miloje Aničić,
Rosanda Vojinović, Vidan Jakić,
Andrija Knežević, Miloš Rosić,
Milisav Čabarkapa.

List je registrovan kod Sekretarijata za informacije RCG - Podgorica, pod rednim brojem 530.

ŽIRO RAČUN:
55900-637-6-532

PRIPREMA ZA ŠTAMPU I TEHNIČKO UREĐENJE:
Rade Knežević i Mihailo Gačević

ŠTAMPA:
"MAKARIJE", Podgorica

POVODOM PRVOG BROJA "ŠUMA"

Poštovani čitaoci,

pred vama je prvi broj časopisa "Šume", glasila Direkcije šuma Crne Gore. Odavno se osjeća potreba za ovakvim listom, koji će se baviti šumarstvom i šumama, prirodnim bogatstvom izuzetne vrijednosti i dobrom od najšireg značaja, sa višestrukim opštekorisnim funkcijama.

"Šume" smo zamislili kao glasilo struke i nauke, ali i sa prostorom za ljubitelje i poštovaoce šume i prirode uopšte, za zanimljive priloge čitalaca, za pitanja i odgovore, za objašnjenja i tumačenja. Jednom riječju - prostora ima za sve koji razumiju, vole i poštuju šumu, koji shvataju njen značaj i spremni su da se bore i izbore za status koji šumama pripada. Naravno, prevashodno želimo čuti glas struke i omogućiti da se taj glas zaista i čuje. Zato, pozivamo vas, poštovani čitaoci, da uzmete učešća u uređivanju časopisa "Šume", jer je namijenjen vama i postoji radi vas. Kvalitet časopisa upravo zavisi od toga kako će biti prihvaćena ideja da se kroz ovaj list šumi pruži i svojevrsna zaštita.

Od antičkih do savremenih vremena, država je u različitim oblicima, nastojala obezbijediti šumi zaštitu. Zato je logično da Direkcija šuma Republike Crne Gore, kao državni organ, pokrene ovaj časopis, kao što je potpuno logično i da u njemu sarađuju svi koji imaju osjećaj vrijednosti šumskog bogatstva. Crna Gora obiluje tim bogatstvom, sigurni smo da je bogata i ljudima koji će znati da o tim vrijednostima kažu pravu riječ.

S poštovanjem,

glavni i odgovorni urednik
Radosav Kovačević

Razgovor sa Isom Kalačom, direktorom Direkcije šuma Crne Gore

ŠUME - USLOV ŽIVOTA I BOGATSTVO ZA SVA VREMENA

● **Razgovor sa direktorom Direkcije šuma Crne Gore, gospodinom Isom Kalačom, započeli smo molbom da nam da svoje viđenje crnogorskog šumarstva, stanja i problema, potreba i pravaca razvoja.**

- Moram početi od svjetskih globalnih okvira za očuvanje prirode i životne sredine, a u prvom redu šuma. Iz najdavnijih vremena potiče svijest o opštekorisnim funkcijama šume i izuzetnom bogatstvu koje ona predstavlja. Međutim, možemo reći da su globalni principi na tom planu postavljeni na svjetskom samitu o životnoj sredini i razvoju, održanom 1992. godine u Rio de Žaneiru, uz prisustvo predstavnika 179 vodećih zemalja svijeta. Na ovom skupu su potpisana dva međunarodna sporazuma, jedan posebno za šume a drugi za postizanje ekološkog, privrednog i društvenog razvoja, što znači opet za šume, jer ekološkog razvoja bez šuma nema.

Na pomenutim principima u Evropi su od 1990. do 1998. godine donijete tri rezolucije o zaštiti i očuvanju šuma, kao rezultat takozvanog evropskog šumarskog ministarskog procesa, koji je započeo prvom ministarskom konferencijom u Strazburu 1990. godine, nastavio se drugom konferencijom u Helsinkiju 1993. godine i trećom u Lisabonu 1998. godine, a kontinuitet takvih nastojanja potvrđuje se i na u Beču nedavno održanoj četvrtoj konferenciji, na kojoj je učestvovala i delegacija Crne Gore.

Slijedeći praksu zemalja Evropske unije, a u skladu sa pomenutim rezolucijama i opšteprihvaćenim stavovima o zaštiti šuma, kao i potrebom da se djelatnost šumarstva mora zasnovati, prije svega, na principima zaštite i očuvanja životne sredine, što podrazumijeva da se šume moraju kvalitetnije unapređivati i čuvati, kao i proširivati površine pod šumama, Skupština Republike Crne Gore je 23. novembra 2000. godine donijela novi Zakon o šumama. Taj zakon predstavlja izraz opredjeljenja da se oblast šumarstva unaprijedi u skladu sa standardima koji savremeni svijet prihvata i postavlja kao obavezu u svim odnosima prema šumama, a time i prema životnoj sredini i obezbjeđenju uslova za održivi razvoj.

● **Nakon uvodnih napomena, direktor Kalač govori o Zakonu o šumama i današnjem položaju crnogorskih šuma.**

- Podsjećam da je pomenuti Zakon jednoglasno usvojen na Skupštini, da niko nije bio protiv principa koji se zakonom uvode. Iskoristiću priliku da uputim javni poziv na saradnju i dosledno sprovođenje Zakona o šumama svim građanima Crne Gore, a posebno subjektima na koje se odnosi, te da izrazim uvjerenost da ćemo svi zajedno, radi dobra i budućnosti svih nas i generacija koje dolaze, istrajati na principima koje zakon sadrži, a koji obezbjeđuju unapređenje zaštite i očuvanja šuma, time i zaštitu i očuvanje životne sredine.

Kada je riječ o šumama u Crnoj Gori smatram neophodnim saopštiti sledeće podatke: od ukupne površine Republike, koja iznosi 1.381.000 hektara, na šume i šumsko zemljište otpada 730.647 hektara ili 52,9% a na same šume 607.935 hektara ili 44,02% ukupne površine. Državne šume zahvataju površinu od 364.347 hektara ili 59,93% ukupne površine pod šumama, dok površina na kojoj leže šume na kojima postoji pravo svojine iznosi 243.588 hektara ili 40,07%. Godišnji zapreminski prirast u svim šumama iznosi 1.489.189 m³, a ukupan godišnji etat u svim šumama Crne Gore iznosi 815.697 m³, od čega u državnim šumama 671.307 m³ a u privatnim 144.390 m³. Iznijeti podaci rječito govore da šumsko bogatstvo Crne Gore predstavlja veoma značajan privredni i ekonomski potencijal.

Iso Kalač, direktor Direkcije šuma Crne Gore

● **Na pitanje kakav je položaj Direkcije šuma Crne Gora u ukupnom sistemu Republike a posebno na planu realizacije zakonom utvrđenih obaveza i prioriteta u oblasti šumarstva, gospodin Kalač kaže:**

- Vlada Republike Crne Gore na osnovu Ustava Republike donijela je 3. avgusta 2001. godine Uredbu o osnivanju Direkcije šuma Crne Gore, kao organa uprave - upravne organizacije za gazdovanje šumama, sa sjedištem u Pljevljima. Direkcija je organ državne uprave koji, prvi put u novijoj historiji Crne Gore, integralno gazduje, u ime i za račun države, svim šumama i šumskim zemljištem na cijeloj teritoriji Republike. Prostor djelovanja i ingerencija Direkcije obuhvata šume i šumsko zemljište na sjeveru Republike, kontinentalni dio i tzv. šume na kršu, odnosno na primorju. Rad Direkcije organizovan je kroz 15 šumskih uprava, od kojih je 14 na sjeveru a jedna na primorju. Poslove iz nadležnosti Direkcije obavlja 412 zaposlenih, od čega njih 118 sa visokom stručnom spremom. Prema Zakonu o šumama poslovi od opšteg interesa na planu gazdovanja šumama, koji su stavljeni u nadležnost Direkcije, su: uzgoj šuma, izdavanje i praćenje sjemenskih sastojina, zdravstveni pregled sjemena i sadnog materijala, zaštita šuma, vođenje izvještajno prognozne službe, uređivanje šuma, izrada programa šumskih saobraćajnica, odabiranje, obilježavanje i evidentiranje stabala za sječu, davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje, vođenje evidencije i baze podataka za šumarstvo, stručno usavršavanje, te drugi poslovi određeni zakonom. Kao što se vidi, obaveze Direkcije su veoma široko postavljene, ali je prvi i osnovni zadatak zaštita postojećeg šumskog fonda sa svih aspekata, u skladu sa Zakonom o šumama i drugim podzakonskim aktima koji regulišu ovu oblast, te shodno pravilima nauke i struke, imajući u vidu neprocjenjivi značaj koji šuma ima. Podsjetiću da je Direkcija sačinila sveobuhvatni plan zaštite, a da je neophodno šumu štiti od požara, koji pričinjava najveće štete, te štiti od čovjeka, stoke i divljači, pa od djelovanja gljiva i insekata. O značaju poslova na zaštiti šuma nije ni potrebno govoriti, jer je opšte poznato šta se sve javlja kao posljedica uništavanja šuma. Ipak, moram naglasiti da je vatra najveći neprijatelj šume, pa posebno apelujem na svijest svih građana da pomognu u preventivnom djelovanju i sprečavanju pojave šumskih požara, a ukoliko do njih dođe, da uzmu učešća u gašenju jer su šume opšte dobro svih nas. Kada se radi o zaštiti šume od čovjeka, jasno nam je da šumu ne mogu sačuvati samo šumar i strah, kako se to u narodu kaže, već prije svega svijest ljudi o šumi kao opštem dobru, bogatstvu svih i za svakoga, slobodno se može reći i uslovu opstanka čovjeka. Represivne mjere su neophodne, zbog nesavjesnih i neodgovornih pojedinaca, ali je svijest o značaju šuma najbolja zaštita. Imajući sve prethodno rečeno u vidu, pozivam sve građane da šumu i prirodu prvo zaštitimo od samih sebe pa onda i od ostalih štetočina, da bi, kako neko reče, ovaj komad zemlje koji je Bog ostavio za sebe, pa dao žiteljima Crne Gore na korišćenje, ostavili što ljepši i bogatiji generacijama koje dolaze.

● **Na kraju, zamolili smo direktora Kalača za ocjenu rada Direkcije na čijem čelu se nalazi, kao i viđenje daljih aktivnosti na planu ostvarivanja zakonom utvrđenih obaveza.**

- Iako je proteklo malo vremena od osnivanja Direkcije, sa sigurnošću se može konstatovati potpuna opravdanost njenog postojanja i djelovanja u oblasti od tako velikog značaja kao što je šumarstvo. Sa zadovoljstvom ističem da su i za ovo kratko vrijeme ostvareni rezultati kojima se može pohvaliti, da stvari dolaze na svoje mjesto, onako kao ih zakon postavlja i kako opšti interes zahtijeva. Međutim, ne smijemo se zadovoljiti postignutim, jer smo na samom početku odgovornog i značajnog puta, koji će nas, duboko sam uvjeren, dovesti do pravilnog i potpunog valorizovanja velikog bogatstva koji predstavljaju šume, a na dobrobit Republike Crne Gore i svih njenih građana. Na ovome planu smatram da naš novi časopis, posvećen šumama Crne Gore, ima izuzetno značajnu ulogu, kako da informiše tako i

da upozori, pozove na saradnju, ukaže na opasnosti i propuste, jednom riječju, uzme aktivno učešće u ostvarivanju zadatka koji stoji pred državnim organima ali i svim građanima Crne Gore, a koji se ogleda u zaštiti bogatstva koje pripada svima nama i koje moramo našoj djeci predati kao uslov za život bez koga se ne može.

R.Š.

Uredba o osnivanju Direkcije šuma Crne Gore

Uredba je objavljena u "Službenom listu RCG" br. 43/2001 od 6.9.2001. godine.

Član 1

Ovom uredbom osniva se Direkcija šuma Crne Gore (u daljem tekstu: Direkcija), kao organ uprave - upravna organizacija.

Član 2

Direkcija vrši poslove uprave koji se odnose na: obezbjeđivanje i unapređivanje gazdovanja šumama; mjere i radnje na njezi, obnavljanju, podizanju i melioraciji šuma (biološka reprodukcija), izdvajanje sjemenskih sastojaka - zdravstveni pregled i obezbjeđivanje sjemena i sadnog materijala; mjere i radnje radi očuvanja prirodnih i radom stvorenih vrijednosti šuma, sprečavanja i otklanjanja štetnih posljedica svih biotskih i abiotskih faktora koje ugrožavaju te vrijednosti i sanacije postojećeg stanja; zaštitu šuma i šumskog zemljišta od protivpravnog prisvajanja i korišćenja, požara i dr.; vođenje izvještajno - prognostičke službe; planiranje gazdovanja šumama, koje se ostvaruje kroz izradu opštih i posebnih osnova, programa i planova gazdovanja šumama, izvođačkih projekata i programa i planova pošumljavanja goleti; izradu programa šumskih saobraćajnica; doznaku stabala, premjer i žigosanje drveta i izdavanje uvjerenja o porijeklu šumskih sortimenata; davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje, putem ugovora, a po prethodno raspisanom konkursu, vođenje evidencije i baze podataka za šumarstvo (informacioni sistem); stručno usavršavanje (savjetovanje, kursevi i dr.); zakonom, kao i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Član 3

Nadzor nad radom Direkcije vrši Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Član 4

Sjedište Direkcije je u Pljevljima. Direkcija će početi sa radom do 30. septembra 2001. godine.

Do početka rada Direkcije, poslove iz člana 2 ove uredbe obavljaće Javno preduzeće "Crna Gora šume" - Pljevlja, u skladu sa zakonom.

Član 5

Direktora Direkcije imenovaće Vlada, u roku iz člana 4 stav 2 ove uredbe.

Akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Direkcije donijeće se u roku od 15 dana od dana imenovanja direktora.

Član 6

Ova uredba stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom listu Republike Crne Gore".

Radosav Nikčević

ŠUMSKI EKO SISTEM CRNE GORE - INTEGRALNO GAZDOVANJE -

Šumski eko sistem Crne Gore predstavlja njen najvažniji ekološki resurs. Principijelno, ovaj sistem nije racionalno djeljiv. Šume Crne Gore nijesu samo ekološko dobro već čine jedan od njenih najvažnijih privrednih potencijala. Ovaj obnovljivi privredni potencijal i na bazi njega podignuta drvna industrija, čija struktura će se u budućnosti razvijati ka sve većoj finalizaciji, spadaju u dvije naše najznačajnije perspektive. Ova privredna struktura, skoro ravnomjerno, dirigovana je na čitavom prostoru Crne Gore (osim primorja) pa pored ekonomskog ima i imaće vanredan regionalan značaj.

Važna pretpostavka racionalne valorizacije šumskog eko sistema Crne Gore (ekološke, ekonomske, regionalne) je integralno gazdovanje sa njim. Suštinski, šumski eko sistem predstavlja jednu prostornu eko cjelinu. Dakle, nije dobro dijeliti gazdovanje njim.

Direkcija Šuma Crne Gore treba da gazduje cjelovitim šumskim potencijalom Crne Gore - integralno, potpuno - šumama, pa i šumama u okviru nacionalnih parkova, lovstvom, sporednim šumskim proizvodima... Skoro da za prednju tvrdnju nije ni potrebna stručna elaboracija. Naime, radi se o jednom prostorno stručnom ambijentu, koji se integralno - doktrinarno izučava u šumarskim školama i na šumarskim fakultetima.

Problem primjene u praksi kod nas statusno-stručnih premisa pa i u ovom slučaju je problem crnogorske šumarske indolentnosti, odnosno inferiornosti:

- šumama nacionalnih

parkova gazduje se kao šumskim eko sistemom sa posebnom namjenom, posebnim režimom zaštite i unapređenja;

- šumska lovna fauna je sastavni dio ambijenta crnogorskih šuma i nije opravdano da neka druga, manje stručna organizacija, gazduje njom, na njenu i sveukupnu štetu;

- sporedni šumski pro-

Direkcija Šuma Crne Gore treba da gazduje cjelovitim šumskim potencijalom Crne Gore - integralno, potpuno: šumama, pa i šumama u okviru nacionalnih parkova, lovstvom, sporednim šumskim proizvodima...

izvodi (šumska miko flora, ljekovito bilje i dr.) su većim dijelom van organizacije i gazdovanja Direkcije šuma Crne Gore. Trebalo bi da je gazdovanje prednjim - sastavnim dijelovima šumskog eko sistema - u nadležnosti Direkcije šuma Crne Gore, kao jedine referentne vlasničko-stručne institucije.

Integralnim gazdovanjem, pored poboljšanja stručno-statusne pozicije, država, odnosno njena institucija - Direkcija šuma Crne Gore - imala bi i značajne dodatne prihode, koji bi, možda, bili bliski ili čak i veći od prihoda koji se ostvaruju prodajom drveta na panju.

Vjerujemo da će, u vremenu koje slijedi, Direkcija šuma početi gazdovati čitavim eko sistemom, pa i šumama nacionalnih parkova, lovstvom, šumskom miko florom, ljekovitim biljem i drugim proizvodima, te da će izrasti u jednu od najprofitabilnijih kompanija Crne Gore.

Dragan Marković

OPŠTA ŠUMSKOPRIVREDNA OSNOVA U FUNKCIJI RAZVOJA ŠUMARSTVA CRNE GORE

Definicija šumskog područja, data u novom Zakonu o šumama, ide u pravcu savremenog koncepta šumarstva po kome opštekorisne funkcije šuma prevazilaze vrijednost drveta. Prema novom Zakonu o šumama šume su državna svojina i gazdovanje je u nadležnosti Republike. U slobodnim tržišnim uslovima prestala je obaveza alimentiranja sirovinom određenih drvoprerađivačkih kapaciteta...

1. Sistemi uređivanja šuma i propisi

Sistem uređivanja šuma u Crnoj Gori od drugog svjetskog rata do danas rješavan je na različite načine koji su propisani Zakonima o šumama. Uputstvima za uređivanje šuma i Pravilnicima o izradi šumskoprivrednih osnova.

Suštinska razlika između primjenjivanih sistema uređivanja šuma je u veličini šume za koju se utvrđuje stanje na osnovu koga se određuju dugoročni ciljevi gazdovanja šumama i planiraju mjere za njihovo ostvarenje.

Prema veličini šume razlikuju se dva sistema uređivanja šuma:

- uređivanje na "malim površinama", pojedine gazdinske jedinice, na nivou na kojem se projektuje gazdovanje šumama,
- uređivanje na "velikim površinama", šumskoprivredna područja, gdje se na znatno većoj površini analizira stanje šuma na osnovu koga se sa većom sigurnošću rješavaju problemi gazdovanja šumama i obezbjeđuje trajnost gazdovanja.

Prema Opštim uputstvima za uređivanje šuma iz 1948. godine, osnovna jedinica za uređivanje šuma je šumsko privredno područje za koje se izrađuje jedinstven uređajni elaborat na osnovu istodobnog premjera.

Ovaj sistem uređivanja šuma u Crnoj Gori nije primjenjivan zbog nedostatka šumarskih kadrova i finansijskih sredstava. Prioritet u uređivanja šuma imali su manji šumski kompleksi, gazdinske jedinice, koji su alimentirali lokalne pilanske kapacitete i kompleksi iz kojih su se sortimenti do daljih kupaca transportovali splavovima niz Taru.

Na osnovu Zakona o šumama iz 1962. godine formirano je pet šumskoprivrednih područja: Limsko, Tarsko, Ibarsko, Pljevaljsko-Žabljacko i Nikšićko-Pivsko koja su ostala do danas sa manjim izmjenama.

Pravilnikom o izradi šumskoprivrednih osnova iz 1969. godine propisan je način izrade šumskoprivrednih osnova za šumskoprivredna područja i šumskoprivrednih osnova za gazdinske jedinice.

Ovim pravilnikom uveden je dvostepeni sistem planiranja "od velikog ka malom".

Na osnovu određenih i razrađenih opštih ciljeva i smjernica gazdovanja šumama u šumskoprivrednom području, mjera i metoda za postizanje tih ciljeva, u šumskoprivrednoj osnovi gazdinske jedinice određuju: se posebni ciljevi i smjernice gazdovanja šumama kao i vrsta i obim radova u zavisnosti od konkretnih stanišnih, sastojinskih i ekonomskih prilika.

Svi kasnije doneseni zakoni o šumama i pravilnici o izra-

di osnova na sličan način su regulisali planiranje gazdovanja šumama.

2. Šumskoprivredno područje - definicija

Šumskoprivredno područje u teoriji i praksi uređivanja šuma prolazilo je kroz različita shvatanja i primjenu u gazdovanju šumama: od jedinice šumsko-tehničke podjele, organizacione jedinice, privrednog subjekta, osnovne planske jedinice do njihove kombinacije.

Po Uputstvima za uređivanje šuma iz 1948. godine "šumskoprivredno područje je osnovna uređajna jedinica", koja treba da obezbijedi trajno podmirenje lokalnih potreba u drvetu.

Prema Zakonu o šumama iz 1962. godine šumskoprivredno područje obrazuje se prema prirodnim i ekonomskim uslovima i treba da omogući trajan prihod za zaštitu, obnovu i rekonstrukciju šuma i uslove za povećanje proizvodnje.

Zakoni o šumama iz 1972. godine i 1980. godine područje definišu na sličan način.

Međutim, česte organizacione promjene u šumarstvu, naročito po donošenju Zakona o udruženom radu kada je formirano više samostalnih privrednih organizacija za gazdovanje šumama u jednom području, odredba o šumskoprivrednom području kao ekonomskoj cjelini nema praktičnu primjenu, što se negativno odrazilo na stanje u šumama, jer se od dijelova područja zahtijevalo da posluju na ekonomskim principima, mada to u većini slučajeva nije bilo moguće bez štete po šumu.

Zakon o šumama iz 2000. godine uvodi novi pojam "šumsko područje" koje je definisano kao "osnovna jedinica gazdovanja šumama i predstavlja prirodnu, geografsku, ekološku i funkcionalnu cjelinu" za koju se donosi opšta osnova. Prema ovom Zakonu šumsko područje gubi privrednu funkciju.

3. Odnos opšte i posebne šumskoprivredne osnove

U sistemu uređivanja šuma "na malim površinama" tj. uređivanja gazdinske jedinice, sva rješenja i odredbe osnove: formiranje gazdinskih klasa, izbor načina gazdovanja šumama, ciljevi gazdovanja, mjere za njihovu realizaciju i smjernice gazdovanja odnose se samo na pojedine gazdinske jedinice.

S obzirom da su gazdinske jedinice uređivane u razmaku i do 10 godina, to se dešavalo da se u jednom šumskoprivrednom području za iste ili slične sastojinske prilike donose različita rješenja. Na taj način stvarana je konfuzija prilikom realizacije odredbi šumskoprivrednih osnova.

Svi zakoni o šumama zahtijevali su da se pri gazdovanju šumama obezbijedi trajnost prinosa, koja se u ovom siste-

mu uređivanja morala obezbijediti u gazdinskoj jedinici, što je često imalo i negativne posledice. U pojedinim gazdinskim jedinicama u nezrelim sastojinama započinjalo se sa procesom obnove, dok se u drugim jedinicama gdje je bio višak zrelih i prezrelih sastojina proces obnavljanja produžavao uz propadanje drvene mase.

Novi sistem uređivanja šuma "od velikog ka malom" omogućuje da se na većem prostoru, šumskoprivrednom području, sagleda stanje šumskog fonda, odrede prioritete funkcije šuma i donesu jedinstvene koncepcije gazdovanja šumama u području.

U šumskoprivrednom području jednostavnije je obezbijediti trajno gazdovanje šumama bez negativnih posledica po šumu.

Prema ovom sistemu uređivanja šuma opštom osnovom za područje nakon utvrđenog stanja šuma u području, određuje se namjena šuma prema prioritetoj funkciji, formiranju jedinstvene gazdinske klase, određuju opšti i posebni ciljevi gazdovanja šumama, planiraju uzgojne i uređajne mjere za realizaciju ciljeva, određuju smjernice gazdovanja šumama.

Odredbe opšte osnove koje definišu ove planske elemente primjenjuju se u posebnoj osnovi, ukoliko u opštoj osnovi nije dato specifično rešenje za određenu gazdinsku jedinicu.

U opštoj osnovi, određuje se prinos za svaku gazdinsku klasu i obezbjeđuje trajnost prinosa.

U posebnoj osnovi prinos gazdinske jedinice po površini određen u opštoj osnovi, raspoređuje se po odjeljenjima odnosno odsjecima i određuje njegova veličina po zapremini izuzev kod prebirnog gazdovanja. Kod prebirnog gazdovanja stvarni prinos određuje se po principu "iz malog u veliko" tj. kalkuliše se za pojedine sastojine i ukupno iskazuje za gazdinsku klasu i gazdinsku jedinicu. Međutim, osnovni principi za određivanje prinosa kod prebirnog gazdovanja: uravnotežena zapremina, prečnik sječive zrelosti, razmjer smjese, metod kalkulacije prinosa i sl. određuju se opštom osnovom za sve gazdinske klase i primjenjuju u svim odjeljenjima odnosno odsjecima.

S obzirom da je opšta osnova planski dokument višeg ranga od posebne osnove, to se sve posebne osnove izrađene prije i poslije opšte osnove moraju uskladiti sa koncepcijom opšte osnove.

4. Prvi ciklus izrade opštih osnova u Crnoj Gori

Prvi ciklus uređivanja šuma u Crnoj Gori poslije drugog svjetskog rata započeo je 1950. godine izradom uređajnih elaborata. Prvi uređajni elaborat urađen je za gazdinsku cjelinu Gornja Tara, a zatim Donja Tara, Jelovica i druge jedinice.

Do početka sedamdesetih godina završen je prvi ciklus, a u većini gazdinskih jedinica i drugi ciklus izrade uređajnih elaborata.

Kompleksi šuma sa manje vrijednim šumama, izdanačke šume i šume na kršu, nijesu uređivani do 1995. godine, kada su uređene šume na kršu (Cetinje, Budva, Bar, Ulcinj). Neki kompleksi ovih šuma nijesu ni do danas uređeni (Podgorica, Berane, Bijelo Polje, Boka Kotorska).

U toku 1971. godine započeta je izrada opštih šumskoprivrednih osnova kada su urađene osnove za pet šumskoprivrednih područja:

- **Pljevaljsko-Žabljačko**, za period 1972-1981,
- **Tarsko**, za period 1972-1981,
- **Ibarsko**, za period 1972-1981,
- **Limsko**, za period 1973-1982,

- **Nikšičko-Pivsko**, za period 1975-1994. i
- **Danilovgradsko** šumsko gazdinstvo za period 1973-1982. godina.

Sve ove osnove urađene su na bazi računskog svođenja podataka iz važećih uređajnih elaborata, na početnu godinu važnosti osnove i procjenom šuma za koje nijesu postojali uređajni elaborati.

Opšte osnove u prvom ciklusu izrade, izuzev za Nikšičko-Pivsko područje, radio je Biro za uređivanje šuma u saradnji sa profesorima Šumarskog iz Beograda po jedinstvenim kriterijumima.

Pri izradi opštih osnova po prvi put je sagledano stanje šumskog fonda na većim prostorima, šumskoprivrednim područjima. Analiza stanja šumskog fonda i gazdovanja u prethodnom periodu ukazala je na potrebu uvođenja novih jedinstvenih koncepcija gazdovanja u područjima.

Pri ranijim uređivanjima šuma uglavnom je primjenjivan prebirmi sistem gazdovanja. Kriterijumi za formiranje gazdinskih klasa bili su: namjena šuma, uzgojni oblik i vrsta drveća.

Novim koncepcijama gazdovanja šumama u visokim šu-

Šuma kao dinamički sistem podložna je promjenama pod uticajem unutrašnjih i spoljnih faktora, od kojih je najznačajnije čovjekovo djelovanje

mama uvode se dva nova savremena sistema gazdovanja: grupično - prebirmi sistem i sistem oplodnih sječa dugog podmladnog razdoblja. Gazdinske klase formiraju se na osnovu: uzgojnog oblika, strukture sastojina, vrste drveća i njihovih ekoloških osobina, nadmorske visine, nagiba terena, kvaliteta staništa i dr. Za sve gazdinske klase određeni su posebni ciljevi gazdovanja šumama i uzgojne i uređajne mjere za ostvarivanje ciljeva.

Opšti ciljevi gazdovanja šumama u svim područjima uglavnom su slični:

- obezbijediti trajno ostvarenje najvećeg prirasta drvene mase, najboljeg kvaliteta uz najekonomičniju proizvodnju,
- obezbijediti održavanje i jačanje svih opštekorisnih funkcija šume,
- povećanje površina visokih šuma pošumljavanjem goleti i rekonstrukcijom izdanačkih šuma i šikara.

Planovi gazdovanja šumama: plan sječa, plan gajenja šuma, plan zaštite šuma, plan izgradnje šumskih komunikacija i drugi planovi doneseni su na osnovu kompleksnog sagledavanja stanja šuma u području.

S obzirom da je u većini gazdinskih klasa šumskoprivrednih područja konstatovan manjak drvene zapremine u odnosu na optimalnu, to je u svim osnovama usvojen princip da prinos mora biti manji od tekućeg zapreminskog prirasta, dok se ne postigne optimalno stanje koje potpuno korišćenje šumskih potencijala.

5. Drugi ciklus izrade opštih osnova

Sa drugim ciklusom izrade opštih osnova kasnilo se u svim područjima izuzev Nikšićko-Pivskog: u Tarskom 14 godina, Limskom 13 godina, Pljevaljsko-Žabljačkom 9 godina i Ibarskom 8 godina.

Posljednjih godina za Pljevaljsko-Žabljačko i Ibarsko područje opšte osnove su urađene po treći put, a za opštine Cetinje, Budvu, Bar i Ulcinj po prvi put.

Analiza gazdovanja šumama od donošenja prvih do donošenja posljednjih opštih osnova za pet šumskoprivrednih područja pokazuje značajne promjene šumskog fonda.

Kao najsigurniji pokazatelj promjena drvene zapremine posmatrana je promjena prosječne drvene zapremine visokih privrednih šuma. Prema ovom parametru u područjima su nastale sledeće promjene:

- Pljevaljsko-Žabljačko područje povećanje sa 247 m³/ha na 253 m³/ha ili 3,6%,
- Limsko područje smanjenje sa 294 m³/ha na 289 m³/ha ili 1,7%,
- Tarsko područje smanjenje sa 315 m³/ha na 284 m³/ha ili 9,8%,
- Nikšićko-Pivsko područje smanjenje sa 218 m³/ha na 175 m³/ha ili 19,7%,
- Ibarsko područje smanjenje sa 325 m³/ha na 207 m³/ha ili 36,3%.

Pored smanjenja prosječne drvene zapremine u područjima je pogoršano strukturno stanje šuma po svima elementima strukture. Optimističke prognoze u prvim osnovama o povećanju drvene zapremine i zapreminskog prirasta i njihovo približavanje optimalnoj veličini nijesu ostvarene u nekim područjima. Ibarsko i Nikšićko-Pivsko područje, stanje je znatno pogoršano u odnos na prve osnove.

Neki od definisanih uzroka ovih promjena su:

- podizanje pogona primarne prerade drveta u svim opštinama u središnjem i sjevernom dijelu Republike sa kapacitetima iznad mogućnosti šumarstva da ih konstantno snabdijeva potrebnim sortimentima;
- dijeljenje šumskoprivrednih područja na manje organizacione ekonomske cjeline po opštinama;
- povezivanje lokalnih šumarstava sa drveno industrijskim kombinatima u repocjelinu, gdje su šumarstva bila u obavezi da snabdijevaju drvenu preradu sortimentima po niskim cijenama;
- planirani prinosi po cjelokupnoj površini šuma nijesu realizovani zbog nedovoljnog ulaganja u otvaranje šuma i nabavku sredstava za rad, te su prinosi realizovani na manjim površinama i suprotno šumskoprivrednim osnovama;
- nedovoljna zaštita šuma od bespravnih sječa i dr.

Sve šumskoprivredne osnove rađene od 1994. godine do danas rađene su po jedinstvenoj metodologiji i sa sličnim koncepcijama gazdovanja šumama što omogućava njihovu lakšu realizaciju.

Kontinuitet u izradi opštih osnova značajan je sa aspekta blagovremenog reagovanja na promjene u području:

- izradom osnove na svakih 10 godina utvrđuje se novo stanje šumskog fonda,
- na osnovu novog i prethodnog stanja prati se dinamika promjena u području,
- analiziraju se postavljeni ciljevi i mjere za njihovo ostvarenje, pravilnost izbora i efekti primjene,
- analizira se ostvarenje planova gazdovanja i njihova realnost.

6. Značaj izrade opštih osnova

Prema ranijim zakonima o šumama na opštu osnovu saglasnost je davala Vlada, a po novom zakonu o šumama Vlada donosi opštu osnovu.

Na ovaj način opštoj osnovi, kao planskom dokumentu daje se znatno veći značaj i stvara pretpostavka da izvršni organ vlast integralno sagleda sve segmente ovog prirodnog resursa i kreira politiku njegovog razvoja.

Šumsko privredne osnove su i osnov za planiranje razvoja drvene industrije jer daju dugoročni plan proizvodnje drvnih sortimenata sa projekcijom na duži rok.

7. Šumsko područje u budućem gazdovanju

Evolucija shvatanja područja u Crnoj Gori išla je od šumskoprivrednog područja, čiji je glavni zadatak trajno podmirenje lokalnih potreba u drvetu, preko šumskoprivrednog područja kao privredne cjeline koja obezbjeđuje trajnost do šumskog područja koje predstavlja prirodnu, geografsku, ekološku i funkcionalnu cjelinu.

Definicija šumskog područja, data u novom Zakonu o šumama, ide u pravcu savremenog koncepta šumarstva po kome opštekorisne funkcije šuma prevazilaze vrijednost drveta. U tom cilju neophodno je obezbijediti trajno postojanje šume na nekom prostoru i funkcionalnu trajnost šuma koja obezbjeđuje trajno podmirenje svih društvenih potreba u odnosu na šumu, uključujući i funkciju proizvodnje drveta.

Prema novom Zakonu o šumama šume su državna svojina i gazdovanje je u nadležnosti Republike. U slobodnim tržišnim uslovima prestala je obaveza alimentiranja sirovinom određenih drvoprerađivačkih kapaciteta te su nestala dva veoma bitna faktora u dosadašnjem formiranju šumskih područja, a to su opštinske granice i lokalna drvoprerada. Prema novom Zakonu šumska područja više nemaju ni privrednu funkciju.

Šumsko područje treba da postane osnovna članska i organizaciona jedinica gazdovanja šumama. Ono treba da predstavlja geografsku cjelinu sličnih ekoloških uslova i šumske vegetacije, u kojem je moguće obezbijediti održivo gazdovanje šumama, optimalnu organizaciju, tehničku izgrađenost i kvalitetno planiranje gazdovanja šumama i realizaciju planova.

Obrazloženje pojedinih uslova:

- slični ekološki uslovi i šumska vegetacija kao uslov za obrazovanje područja bitni su za formiranje gazdinskih klasa koje imaju iste ciljeve gazdovanja i za koje važe iste mjere za ostvarenje ciljeva,
- šumama se mora gazdovati na način da se obezbijedi trajnost gazdovanja, te zbog heterogenog sastava šuma na malom prostoru nije moguće pratiti dinamiku razvoja šume i obezbijediti trajnost proizvodnih i opštekorisnih funkcija šume,
- šumsko područje treba da ima optimalnu površinu na kojoj je moguće obezbijediti racionalnu organizaciju svih stručnih službi za gazdovanje šumama sa potrebnim kadrovima,
- šumsko područje treba da predstavlja saobraćajnu cjelinu koja omogućuje optimalnu povezanost sjedišta šumskog područja sa svim dijelovima područja,
- sa aspekta planiranja gazdovanja veličina područja treba da je optimalne površine na kojoj se u toku jedne godine mogu obaviti svi terenski radovi,
- jednovremeno uređivanje šuma u šumskom području smanjuje troškove izrade osnova jer bi se radila jedna osnova bez posebnih, a podaci o stanju šuma su mnogo pouzdani od bilansiranih podataka,
- stručni tim za izradu osnove, s obzirom na njegovu stalnost i rad u jednoj godini, imao bi ujednačene kriterijume za ocjenu stanja i planiranje koncepcija gazdovanja šumama.

Sadašnja raznolikost u veličini područja, od 18.000 ha (Rožaje) do 90.000 ha (Limsko i Nikšićko), kao i površina po opštinama od 2.000 ha (Cetinje) do 6.000 ha (Pljevlja) upućuju da je sadašnja organizacija šumskih područja nefunkcionalna, a po opštinama bi bila neracionalna. Tarsko područje prostire se od Dobrilovine do Skadarskog jezera.

Prema tome, potrebno je stručno i kompletno analizirati sve aspekte formiranja područja, uraditi kriterijume za njihovo obrazovanje sa dinamikom izrade osnova u prvom ciklusu, sa optimalnim periodom važenja osnove od 10 godina.

Šuma je dinamički sistem koji je podložan promjenama pod uticajem unutrašnjih i spoljnih faktora, od kojih je najznačajnije čovjekovo djelovanje, te osnove sa dužim periodom važnosti ne bi mogle kvalitetno da prate promjene i omogućuje blagovremenu intervenciju.

Adem Fetić

ZNAČAJ UREĐIVANJA ŠUMA PRI PLANIRANJU UPRAVLJANJA ŠUMAMA

● Šume Crne Gore su jedan od njenih najznačajnijih resursa koji ima vrlo široku lepezu korisnih i nezamjenjivih funkcija. Taj resurs kao takav, sve je više u fokusu pažnje ne samo šumarskih stručnjaka i institucija već i drugih privrednih i naučnih oblasti kao i cijele javnosti. Ovo zbog toga što šuma sa tim svojim funkcijama čini i sve će više činiti nezamjenjiv faktor čovjekovog opstanka.

Nije teško uočiti najznačajnije funkcije šume od kojih su posebno važne:

- ekološka,
- vodoregulaciona,
- anti erozionu,
- ekonomska,
- prinosa,
- turističko rekreaciona,
- lovno privredna i dr.

Optimalna izraženost ili stepen pozitivnog dejstva, odnosno značaja ovih funkcija na urbanu sredinu, odnosno čovjeka zavisi od stanja stabilnosti i zdravstvenog stanja šuma. Dakle, što je stanje šume po gustini obrasta, drvnj masi, debljinskoj i starosnoj strukturi u odnosu na stanište što bliže takozvanom "normalnom stanju" to su optimalnije i njene funkcije.

Ako na osnovu postojećih podataka analiziramo osnovne uprosječene parametre o stanju državnih šuma u Crnoj Gori ne ulazeći u evidentne razlike po

pojednim šumskim područjima, vidjećemo nezadovoljavajuću sliku stanja šuma, kako u drvnim masama tako i u smislu ugroženosti istih sa više aspekata.

Iz prethodne tabele se vidi da je drvena masa po jednom hektaru posebno u visokim prirodnim šumama značajno manja od drvne mase koja je predviđena za normalno stanje tih šuma, koji je kao uslov potreban da se obezbijedi optimalan zapreminski prirast kao garant trajnosti i kontinuiteta funkcije šuma a samim tim i prinosa, jer za visoke šume našeg podneblja zavisno od uzgojnog

oblika i gazdinske klase, pa bi optimalna drvena masa po jednom hektaru trebala da bude od 330 do 410 m³, zavisno od gazdinske klase.

Tako narušena ravnoteža u šumi je, pored drastično pojačanih uticaja spoljašnjih faktora, razlog za slabljenje imunološke sposobnosti na razne fitopatološke i entomološke uzročnike štete. To pogotovu potpomaže neuredna

Da bi se postojeće stanje šuma u Crnoj Gori unaprijedilo osnovna pretpostavka je da se počne od aspekta planiranja upravljanjem šumama.

U narednih pet godina sve državne šume treba obuhvatiti premjerom - uređivanjem i u okviru Instituta za šumarstvo kompletni korektnu bazu podataka o stanju šuma Crne Gore koja bi koristila nadležnim organima i institucijama za planiranje gazdovanja šumama...

eksploatacija (sječe van propisanih godišnjih sezona za sječu za pojedine vrste drveća kao i nepoštovanje propisa o izradi drvnih sortimenata i uspostavljanja šumskog reda).

Ovo pored pomenutih rizi-

ka povećava i opasnost od pojave šumskih požara u ljetnjoj sezoni.

Da bi se postojeće stanje šuma u Crnoj Gori unaprijedilo osnovna pretpostavka je da se počne od aspekta planiranja upravljanjem šumama.

To podrazumijeva postojanje, odnosno izradu dugoročnog proračuna

Struktura privrednih šuma Crne Gore u državnom vlasništvu po uzgojnim oblicima:

Uzgojni oblik	Površina		Zapreminski		Prirast	
	ha	%	m ³	m ³ /ha	m ³	m ³ /ha
Visoke prir. šume	205.704	69	48.000.000	235	1.024.000	5,0
Šumske kulture	6.557	2	297.000	45	13.000	2,0
Izdanačke šume	39.721	13	3.971.000	100	94.000	2,4
Šikare i makije	46.082	16	534.000	12	3.000	0,1
S v e g a:	298.064	100	53.102.000	178	1.134.000	3,8

razvoja šumarstva u Crnoj Gori za period od 30 do 50 godina, usaglašenog sa prostornim planom Crne Gore. Taj program bi trebao da sadrži osnovne osnovne ciljeve i strategiju upravljanja šumama Crne Gore u smislu prioriteta pojedinih osnovnih funkcija šume. Taj program bi trebalo da radi grupa najjemenitnijih šumarskih stručnjaka Crne Gore uz konsultante - eksperte van Crne Gore.

Na osnovu takvog, programa bi se lakše i korektnije utvrdili osnovni ciljevi i smjernice gazdovanja šumama, kao i eventualno izmijenila i dopunila zakonska i podzakonska regulativa u ovoj oblasti.

Poznato je, međutim, da je za izradu planova gazdovanja šumama, kao osnovnih dokumenata koji regulišu upravljanje šumama, osnovni uslov postojanje dovoljno vjerodostojne evidencije o stanju šuma, kako po površinama, tako po drvnim masama po svim oblicima njihove kategorizacije.

Ako imamo u vidu da u Crnoj Gori sadašnjim premjerom, odnosno uređivanjem nije obuhvaćeno skoro 20% šuma u državnom vlasništvu, te i da nijesu urađeni novi - obavezni planovi i opšte osnove za Limsko i Tarsko šumsko područje, nameće se pitanje da li se mogu ispoštovati već važeći propisi o načinu gazdovanja šumama.

Razlog ovakvom stanju je bio interes da se ulaže u premjer i izradu planova samo za one gazdinske jedinice od kojih se očekivao prinos u drvnim sortimentima uz najmanje ulaganja, što je bilo pogrešno.

Doduše u zadnje vrijeme, sa implementacijom novog Zakona o šumama, stavovi se mijenjaju u pozitivnom smislu. Sa jedne strane od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, odnosno Šumarske inspekcije, gdje je pojačana kontrola nad poštovanjem propisima iz oblasti gazdovanja prema planovima a sa druge strane i od Direkcije šuma, pojačanom internom kontrolom i preventivnim mjerama za sprečavanje nepropisnog poslovanja i bespravničkih sječa.

Vrlo je važno i ohrabrujuće što je Direkcija šuma dala veći značaj izradi planova, u skladu sa Zakonom o šumama (opšte i posebne osnove) i što je usmjerila interese ka izradi informacionog sistema, što će omogućiti blagovremenu i tačnu informaciju a što je osnov za dobro planiranje upravljanja šumama.

Svaki dobar domaćin mora znati čime raspolaže da bi planirao posao, pa i država, odnosno Direkcija mora poći od evidencije o svojoj imovini.

U tom smislu Direkcija šuma je izdvojila u prošloj, a i u ovoj godini planira da izdvoji značajna sredstva kako bi u što kraćem ro-

Podkomovske šume

ku ispunila tu, zakonom naloženu obaveznu uređivanja - planiranja prije sječe.

Tako je u 2002. godini završen značajan posao na izradi Opšte osnove gazdovanja šumama za

Ibarsko šumsko područje i Posebne osnove za osam gazdinskih jedinica za površinu od preko 23.000 hektara, što je prvi slučaj da se istovremeno urade opšte i posebne osnove gazdovanja za jedno područje za period od 10 godina, kao i posebne osnove za drugo područje za površinu od oko 17.000 ha.

Za 2003. godinu predviđa se značajan obim radova na izradi novih osnova za oko 25.000 ha, od čega i do sada neuređivana jedinica "Mrtvica - Dašča rijeka" ŠU Berane, što je posebno značajno.

Za očekivati je da se u narednih pet godina sve državne šume, bez obzira na uzgojni oblik, obuhvate premjerom - uređivanjem i u okviru Instituta za šumarstvo kompletira korektna baza podataka o stanju šuma Crne Gore koja bi koristila nadležnim organima i institucijama za planiranje gazdovanja šumama.

Institut za šumarstvo će u tim nastojanjima dati svoj puni doprinos.

Šumski put kroz Ljubišnju

Vlajko Dubak

GAZDOVANJE ŠUMAMA U TARSKOM PODRUČJU

1. Stanje šumskog fonda

Tarskom šumskom području pripadaju državne i privatne šume i šumska zemljišta na teritoriji opštine Podgorica, Kolašin i Mojkovac. Područje se nalazi u slivu rijeka Tare, od Komova do Dobrilovine i Morače, od Kape Moračke do Skadarskog jezera.

Različita geološko-litološka osnova od fluvio-glacijalnih sedimenata u Zetskoj ravnici, preko debelih krečnjačkih naslaga do Komova i Moračkih planina i paleozojski škriljci i pješčari u slivu Tare usloveli su reljefnu raznolikost područja.

Na vertikalnom profilu područja od Skadarskog jezera (6mnnv) do Komova (2.484mnnv) pod uticajem različitih klimatskih, edafskih, orografskih i biotičkih faktora formirani su pojasevi od submediteranskih do subalpijskih šumskih ekosistema.

Otvorenost šuma područja produktivnim šumskim putevima je 8,2m/ha

2. Gazdovanje državnim šumama u periodu 1972 - 1994.

U cilju dobijanja opšte slike sadašnjeg stanja šumskog fonda potrebno je sagledati ocjene gazdovanja šumama date u Opštoj osnovi, u dijelu koji se odnosi na stanje šumskog fonda 1994. godine, u odnosu na 1972. godinu, koji karakterišu sljedeće promjene:

- ukupna drvena zapremina manja je 9,1%,
- ukupan tekući godišnji prirast manji je 19,2%
- učešće drvne zapremine iznad 50 cm prsnog prečnika smanjeno je za 10,0%.

Prema Opštoj šumskoprivrednoj osnovi za Tarsko područje (1994 - 2003.god) stanje šumskog fonda u području je sljedeće:

	jed. mjera	Državne šume		Privatne šume		Svega	
			%		%		%
Površina	ha	89.455	100	61.043		150.498	100
-šume	ha	57.758	65	61.043		118.801	79
-šum. zemljište	ha	31.697	35			31.697	21
Drvena zapremina	m³	11.467.400	100	3.460.500	100	14.927.900	100
-četinari	m ³	2.263.800	20	119.300	3	2.383.100	16
-lišćari	m ³	9.203.600	80	3.341.200	97	12.544.800	84
prosječna zapr.	m³/ha	198		56		125	
Prirast (godišnji)	m³	177.300	100	59.400	100	236.700	100
-četinari	m ³	40.500	23	3.100	5	43.600	18
-lišćari	m ³	136.800	77	56.300	95	193.100	82
Prosječni prirast	m³/ha	3,1		1,0		2,0	
Prinos (godišnji)	m³	98.00	100	40.800	100	138.800	100
-četinari	m ³	15.700	16	1.400	3	17.100	12
-lišćari	m ³	82.300	84	39.400	97	121.700	88

Analizom stanja šuma po gazdinskim klasama konstatovano je najveće smanjenje zapremine u šumama nižih i srednjih regiona i dijelu viših regiona koji su otvoreni šumskim putevima. Posebno su sječama jakog intenziteta zahvaćene mješovite šume četinara i lišćara zbog veće potražnje četinarskih sortimenata. Sprovedene sječe imale su uglavnom eksploatacioni karakter sa predhvatom na kvalitet i kvantitet.

Postavljeni ciljevi gazdovanja Opštom osnovom iz 1972 godine: povećanje prinosa šuma, povećanju učešća četinara, postizanje optimalne zapremine i dr. nijesu ostvareni.

3. Planovi gazdovanja šumama za period 1994 - 2003.

Planovi gazdovanja šumama rezultanta su stanja šuma, ciljeva gazdovanja šumama i uslova za gazdovanje šumama.

Postavljeni ciljevi gazdovanja šumama: povećanje i poboljšanje prirasta i prinosa, postizanje optimalne zapremine i strukture sastojina, povećanje površina pod šumom, povećanje učešća četinara i plemenitih lišćara i dr, ostvarivi su potpunom realizacijom svih planova gazdovanja šumama na način propisan smjernicama gazdovanja šumama.

Opštom osnovom Tarskog područja za period od 1994. do 2003. godine postavljeni su sljedeći planovi:

- gajenje šuma 3.615ha,
- prinos (etat) 980.000m³, od čega četinara 157.000m³ i lišćara 823.000m³,
- izgradnja šumskih puteva 182km,
- uređivanje svih državnih i privatnih šuma.

Tako zacrtanom realizacijom planova gazdovanja očekivane su promjene koje karakterišu sljedeći pokazatelji:

- povećanje drvne zapremine od 15m³/ha,
- povećanje godišnjeg prirasta od 9.000m³,
- povećanje površine pod šumom od 295ha,
- povećanje otvorenosti šuma na 13,6m/ha

4. Realizacija planova gazdovanja šumama za period 1994 - 2002. godina

Opšta osnova za Tarsko područje (1994 - 2003.god) važi još za ovu godinu. Na osnovu evidencije gazdovanja šumama u prethodnih devet godina može se veoma realno ocijeniti realizacija planova gazdovanja šumama.

Dobar primjer prirodnog i vještačkog obnavljanja šuma

U ovom periodu izvršeni su sljedeći radovi:

- posječena je bruto drvena zapremina u količini od 447.989m³, od čega četinarara 124.861m³ i liščara 323.128m³. U odnosu na planirani prinos realizovano je 51%. Prinos četinarara ostvaren je 88% a liščara 43%
- šumsko uzgojni radovi realizovani su na 1.222ha odnosno 37% od plana.
- izgradnja šumskih puteva 92km, odnosno 56% od plana.

Iz projektovanih i saopštenih podataka se sa sigurnošću može konstatovati da planovi gazdovanja predviđeni Opštom osnovom neće biti ostvareni, a posebno neće biti ostvareni postavljene ciljevi gazdovanja čija je suština poboljšanje stanja šumskog fonda. Mada je ostvareni obim korišćenja šuma ispod planiranog, stanje šumskog fonda se i dalje pogoršava, prije svega zbog predhvata na kvalitet i kvantitet na površinama gdje se sprovode sječe. Učešće četinarara i tehničkih sortimenata u posječnoj drvnjoj masi su sigurni argumenti za ovu konstataciju. Plan sječe četinarara ostvaren je sa 88% , a liščara 43% što govori da su četinari više sječeni od liščara. Učešće tehničkog drveta liščara je 66% a kod četinarara 99%, u industrijskim sječama što je iznad standardnog učešća, a rezultat je sječe najkvalitetnijih stabala koja predstavljaju glavne nosioce prirasta u sastojini.

Privatne šume zahvataju 51% površine pod šumom u području. Gazdovanje ovim šumama je stihijsko, bez programa gazdovanja, te se njihovo stanje rapidno pogoršava.

Ovakvo stanje šumskog fonda sa prisutnom tendencijom pogoršanja u dužem vremenskom

periodu zahtjeva hitan i stručno utemeljen odgovor na pitanje - kako zaustaviti negativna kretanja i napraviti pozitivan zaokret na planu popravljanja osnovnih strukturnih elemenata šumskog fonda u ovom a možda i nekim drugim područjima?

Ovo posebno dobija na značaju ako se ima u vidu da dobar dio Tarskog područja pripada slivu Tare koja je pod za-

Liščari u Podkomovlju

Ovakvi slučajevi nisu rijetkost

štitom UNESK-a.

Smatram da su se u ovom trenutku, kao uslov za poboljšanje stanja obezbijedili neki bitni elementi od kojih pomijem samo najvažnije:

- Šumarstvo je odvojeno od industrije za preradu drveta, iako su dugo činili jednu integracionu cjelinu.

- Donesen je novi Zakon o šumama koji posebno naglašava opšte korisne funkcije šume.

- Formirana je Direkcija šuma Crne Gore za gazdovanje državnim šumama čiji je isključivi zadatak unapređivanje šuma.

Svaki od ovih elemenata zaslužuje da se nešto kaže o njemu.

Organizacija gazdovanja šumama zajedno sa industrijom za preradu drveta nije donijela dobro pomenutim djelatnostima. Naprotiv, možemo slobodno reći da je decenijama pogrešno građena struktura na do tada prihvaćenoj sintagmi "jeftina sirovina, jeftina radna snaga kao komparativna prednost" uništila šumu kao sirovinSKU osnovu. Ovakav vid organizacije ni do danas nije poznat u svijetu.

Novi Zakon o šumama na čije se usvajanje dugo čekalo favorizuje opšte korisne funkcije šuma i daleko je bliži opredjeljenjima ekošumarstva nego industrijskog šumarstva, kako je dosada bio slučaj.

Formiranje Direkcije šuma Crne Gore (bar za sada) treba da bude garancija za zaustavljanje negativnih tendencija u gazdovanju šumama, posebno kad su u pitanju državne šume. U tom smislu, Direkciji treba izaći u susret i pružiti joj

bezrezervno razumijevanje na njenom reformskom kursu. Ovdje mislim da bi bilo kakvi pritisci i insistiranje na održavanju starih navika doprinijeli da se nastavi sa dosadašnjom lošom praksom sa nesagledivim negativnim posledicama.

Stavna

Put od Biroa do Instituta, dug 50 godina

INSTITUT ZA ŠUMARSTVO A.D.

● Davne 1952. godine, 9. decembra, Vlada Republike Crne Gore osnovala je Biro za uređivanje šuma sa sjedištem u Titogradu. Biro je 1984. godine transformisan u radnu organizaciju "Institut za šumarstvo i preradu drveta" i konačno, 1999. godine Institut se transformiše u današnji oblik - A.D. Institut za šumarstvo - Podgorica.

Davne 1952. godine, 9. decembra, Vlada Republike Crne Gore svojim rješenjem br. 3712 osnovala je Biro za uređivanje šuma sa sjedištem u Titogradu, danas Institut za šumarstvo - Podgorica sa zadatkom:

- da vrši geodetski premjer šumskih površina u cilju izrade uređajnih elaborata za šume i određivanje granica šumskih posjeda,
- da radi i održava katastar državnih šuma,
- da vrši reviziju uređajnih elaborata za šume,
- da stručno ispituje godišnje drvo-sječne predloge šumskih gazdinstava...

Ovo je bio vrlo značajan iskorak u shvatanju značaja šuma kao prirodnog resursa i mijenjanja odnosa prema tom resursu i prilazu tom značajnom resursu institucionalno.

To je i prvi organizovan stručni pristup uvođenju evidencije o šumama i diferenciranju značaja njenih funkcija, sa težnjom obnavljanja trajnosti i uvećanju bio mase i prinosa.

Odmah nakon formiranja Biroa otpočelo se sa izradom elaborata posebnih osnova za pojedine gazdinske jedinice. Ti prvi projekti rađeni su uz punu saradnju sa Šumarskim fakultetom iz Beograda.

U skladu sa odredbama Zakona o šumama, gdje je predviđeno da se ovi projekti rade za period od deset godina do sada su Opšte osnove, kao planski projekti za neka šumskoprivredna područja, rađeni i po treći put a za neke gazdinske jedinice i po peti put.

Biro je 1984. godine transformisan u radnu organizaciju "Institut za šumarstvo i preradu drveta" naravno proširujući svoju djelatnost i na drvnu industriju, a 1990. godine ponovo je preregistrovan u društveno preduzeće

"Institut za šumarstvo i preradu drveta".

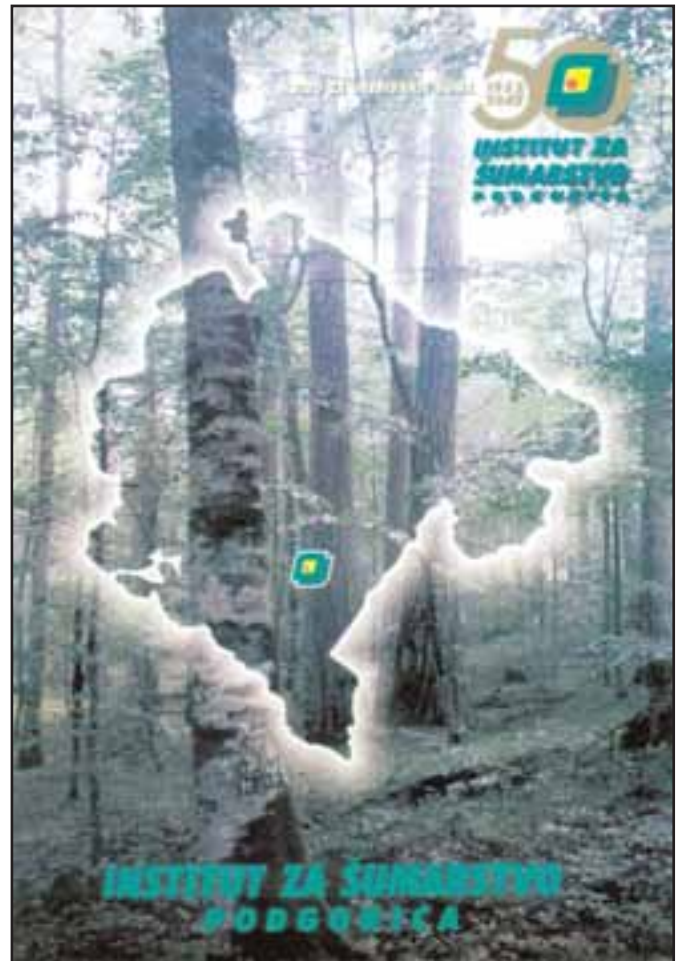
Konačno, 1999. godine Institut se transformiše u današnji oblik - A.D. Institut za šumarstvo - Podgorica, sa osnovnom djelatnošću istraživanja i razvoja u biotehničkim granama i pružanja usluga iz oblasti projektovanja u šumarstvu, što obuhvata i uređivanje šuma.

Prvi projekti rađeni su uz posebne napore, jer je otvorenost šuma bila vrlo slaba ili nikakva a tehnička opremljenost ekipa vrlo oskudna.

Već poslije prve dekade, šezdesetih godina sada već prošlog vijeka, zaživio je sistem upravljanja i gazdovanja šumama oslonjen na evidencije stanja i produkcione mogućnosti šuma.

Značajan period za šumarstvo Crne Gore je bio period od 1970. do 1990. godine, kada su iz sredstava bivšeg Fonda za razvoj i zajma Međunarodne banke u značajnom obimu izgrađeni šumski putevi i obnovljena šumska mehanizacija, čiju je projekturu dokumentaciju uglavnom uradio Institut za šumarstvo.

U čemu je značaj uloge Instituta za šumarstvo danas u zaustavljanju nekih negativnih tendencija u gazdovanju šumama u zadnjem periodu odnosno revitalizaciji šuma? Institut vršeci mjerenja na terenu, ne samo preko dobijenih podataka, već i vizuelnim opažanjima evidentira nastale negativne posledice u šumi i analogno tim nalazima, shodno usvojenim naučnim metodama, u tom planskom projektu - osnovi predviđa uzgojne mjere i druge aktivnosti koje su neophodne da se to

Institut za šumarstvo prošle godine proslavio je jubilej - 50 godina rada

stanje sanira, i u što je moguće kraćem roku dovede u normalno stanje šuma. Sigurni smo da će te mjere, ukoliko budu decidno sprovedene, dati efekte, što do sada nije bila stalna praksa. Na primjer, ako stanje drvne mase ili neke strukture zahtijevaju da se sječa u budućem desetogodištu svede na minimum, ili uopšte ne vrši, mi to imperativno predviđimo u planu a efekti će biti postignuti samo ukoliko se ta mjera zajedno sa drugim predviđenim mjerama u potpunosti ispoštuje.

Kvalitet izrade planova prolazi kroz stručnu ekspertsku reviziju, koja bi trebala da postoji i za realizaciju tog plana-projekta. Kvalitetu izrade projekata, pored interne samokontrole i odgovornosti kadra u Institutu, doprinijeće i sadašnja bolja tehnička opremljenost Instituta, u čemu je značajno pomoglo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Smatramo neophodnim da se u okviru Direkcije šuma, kao novog organizacionog oblika upravljanja i zaštite šuma, treba prići izradi jedinstvenog informacionog sistema koji bi se uvezao sa informaciono-računarskim centrom Instituta, što bi doprinijelo efikasnijem sprovođenju planiranih aktivnosti.

Miloje Aničić

ZAŠTITA ŠUMA - PRIORITETNI ZADATAK DIREKCIJE

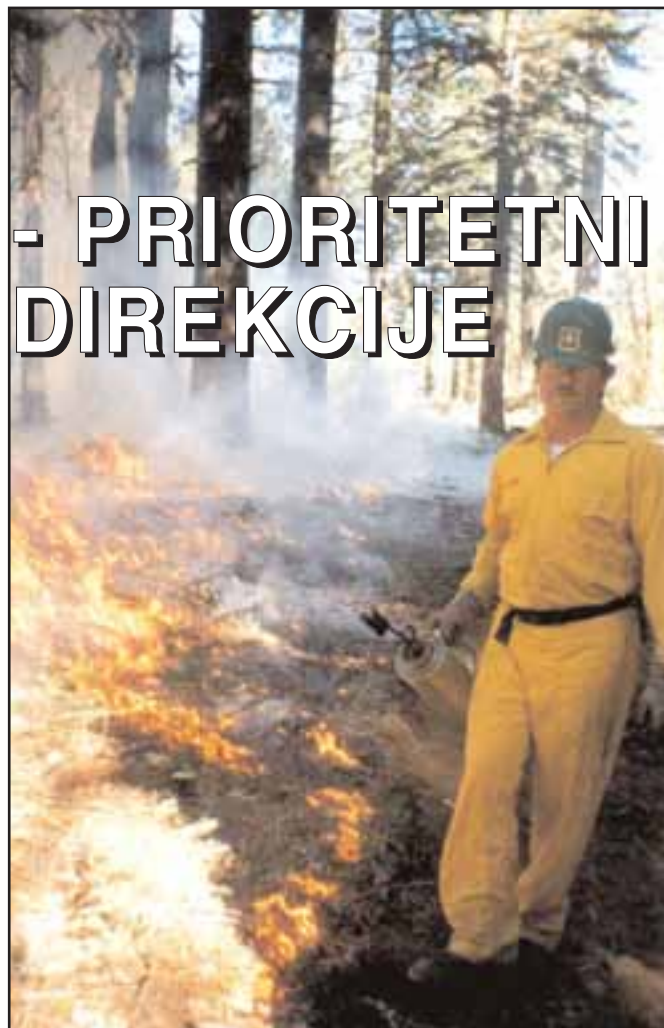
● Ne postoji šuma a da se u istoj ne nalazi gorivi materijal i da nije ugrožena od požara. Bogatstvo raznovrsne vegetacije, a samim tim i vrste gorivog materijala koji se nalazi u šumi, stvara uslove da različite šume po načinu njihovog formiranja, budu i različito ugrožene od požara.

UGROŽENOST ŠUMA OD POŽARA

Pored vegetacije na stepen ugroženosti šuma od požara utiču i mnogi drugi stalni i povremeni faktori kao što su: čovjek, klima, podloga zemljišta i dr. Očigledna je uzajamna povezanost i zavisnost pomenutih faktora na povećanje ili smanjenje stepena ugroženosti šuma od požara.

Parametri koji utiču na ugroženost šuma od požara su mnogobrojni, mnogi su bitni a najbitniji su sljedeći:

- vegetacija (zastupljenost vrsta drveća),
- antropogeni faktor (rizik od čovjeka),
- klima,
- podloga (tip zemljišta),
- orografija (nadmorska visina i nagib terena),

Rad na lokalizovanju šumskog požara

Šumski požar u jednoj od naših šuma

- uređenost šuma.

Vegetacija od koje nastaju različite vrste gorivog materijala predstavlja osnovu na koju direktno ili indirektno djeluju svi ostali faktori i čine da ona bude u različitom stepenu ugrožena od požara. Ugroženost šuma od požara zavisi i od učešća vrsta drveća u šumskim sastojinama da li su te sastojine četinarske, mješovite ili lišćarske. Ugroženost šuma od požara veća je u četinarskim a manja u lišćarskim sastojinama.

Kod šuma sa povećanom starosti stepen ugroženosti od požara se smanjuje ali na njihovu ugroženost utiče i sastav drveta, sadržaj smole, tanina, eteričnog ulja, sklopa šume i prizemna vegetacija.

U našim šumama 98% šumskih požara su posredno ili neposredno izazvani djelovanjem čovjeka. Prisustvo čovjeka u šumi (turisti, čobani, sakupljači sporednih šumskih proizvoda, lovci i dr.) nosi sa sobom i rizik o nastanku šumskih požara. Ta ugroženost šuma od čovjeka naročito dolazi do izražaja ako se njegovo prisustvo poveže sa aktivnostima loženja vatre u šumi.

Klima sa svojim činiocima u spletu uzajamnog djelovanja svih navedenih parametara utiče na ugroženost šuma od požara.

Na isušivanje gorivog materijala utiče temperatura, vlažnost vazduha, atmosferske prilike, vjetar, dužina sušnog perioda itd.

Podloga zemljišta utiče na ugroženost šuma od požara, jer stepen te ugroženosti zavisi u velikoj mjeri od sadržaja vlage u prizemnom gorivom materijalu (iglice, lišće, suva granjevina i dr.), što zavisi u mnogome od vrste podloge.

Orografske faktor (nadmorska visina i nagib terena) također utiču na ugroženost šuma od požara.

Uređenost šuma ima određeni uticaj na ugroženost od požara jer neuređene šume povećavaju i stvaraju veće količine lako zapaljivog materijala.

Uticaj svih ovih parametara koji utiču na ugroženost šuma od požara i isti se razvrstavaju na sljedeće ugroženosti i to:

- I stepen - veoma velika ugroženost,
- II stepen - velika ugroženost,
- III stepen - srednja ugroženost,
- IV stepen - mala ugroženost.

PREVENTIVNE MJERE ZA ZAŠTITU ŠUMA OD POŽARA

Odgovorni radnici Direkcije šuma i šumskih uprava treba da održe zajednički sastanak sa predsjednicima mjesnih zajednica i direktorima škola kako bi se uspostavila saradnja sa građanima i školskom omladinom o preventivi i čuvanju šuma od požara.

Treba apelovati na građane da se ne lože vatre na otvorenom prostoru u šumi i u blizini šume, kao i da se ne potpaljuje lišće i osušena trava u blizini šume.

Da lugari i ostala odgovorna lica iz Šumske uprave sva-

Posledice vatrene stihije: svakako je bolje spriječiti da do ovoga uopšte dođe

kodnevno vrše kontrolu čobana, berača ljekovitog bilja i šumskih plodova, izletnika, lovaca i prolaznika kroz šumu i zabrane svako loženje vatre u šumi i blizu šume.

U sredstvima javnog informisanja treba objaviti oglas o čuvanju šuma od požara.

Odgovorni radnici iz Šumskih uprava, prvenstveno lugari, treba da uspostave saradnju sa radnicima MUP-a i da obilaze sela i zaseoke blizu šuma koje su ugrožene od šumskog požara.

Odgovorni radnici iz Šumskih uprava treba da upoznaju sve radnike koji rade na sječi, izvozu, utovaru i drugim poslovima vezanim za rad u šumi sa opasnostima od šumskog požara i sa mjerama zaštite, kao i sa postupkom gašenja šumskih požara priručnim sredstvima i alatom. Potrebno je strogo pridržavanje propisa o radu u šumi, pogotovu je značajno uspostavljanje šumskog reda.

Svi putevi i šumske vlake treba da budu očišćeni od šumskih sortimenata, grana, vjetroizvala i drugog materijala radi nesmetanog prolaska vozila.

Na svim terenima treba izvršiti popravke, čišćenje i produblivanje u šumi i blizu šume, treba iskopati lokve i napraviti ustave na potocićima u šumi i blizu šume, gdje treba voditi računa o zemljištu, kako prilikom dotoka vode ne bi došlo do poniranja.

Česme u šumi i blizu šume popraviti i kod svih napraviti veća drvena korita.

Na početku sušnog perioda potrebno je organizovati stalne osmatračice šumskih požara (na većim uzvišenjima lugaških reona) koji moraju biti provjerena, ozbiljna i disciplinovana lica.

Lugari pored ostalih poslova moraju prevashodno biti angažovani na čuvanju šuma od požara, blagovremenom otkrivanju i javljanju o pojavi šumskog požara i da sa osmatračem požara i mještanima priručnim sredstvima preduzmu lokalizovanje šumskog požara.

Milisav Čabarkapa

ULAGATI U BUDUĆNOST ŠUMA

Za razliku od mnogih evropskih zemalja prostori nekadašnje Jugoslavije po šumovitosti zauzimaju prilično zavidno mjesto. Po statističkim podacima ukupna površina šuma i šumskog zemljišta u bivšoj Jugoslaviji iznosila je neposredno poslije oslobođenja oko 9,7 miliona hektara. Od te površine tek nešto više od polovine bilo je obraslo ekonomskim šumama. Drugu polovinu sačinjavale su neobrasla šumska zemljišta (goleti, degradirane šume i šikare). Poznato je da su uticajem brojnih faktora mnoge šu-

Na području pljevaljske opštine do sada je na površini od 2.500 ha goleti zasaden desetina miliona mladih stabala. U ovoj godini biće zasaden oko 180.000 sadnica bora, jele, smrče, javora...

me na području Crne Gore nestale. Svakodnevni požari izazvani pretežno ljudskim faktorom još uvijek pustoše naše šume.

Pljevaljska Šumska uprava trenutno raspolaže sa oko 72.260 hektara od čega na visoke šume otpada oko 35.000 hektara, na izdanačke 12.100 hektara i šikare 4.050 hektara, što ukupno predstavlja 51.230 hektara privrednih šuma. Ostatak površine čine šume ostale namjene čija površina iznosi oko 5.150 hektara, gdje spadaju šibljac.

Izdanačke šume i visoke šume za ostale namjene kao i neobrasla zemljišta čija površina iznosi oko 15.000 hektara.

Pošumljavanju goleti, degradiranih šuma i šikara prišlo se ozbiljno nakon II svjetskog rata, kada je na području Crne Gore bilo planirano da se mladim sadnicama pošumi 2.000 hektara. No, tako nešto je bilo teško sprovesti zbog niza faktora koji su se isprečavali na ovom putu. To su prije svega bili nesređeni imovinsko-pravni odnosi između šumarstva i poljoprivrede. Pošumljavanje je teško išlo i na prostranim površinama golog zemljišta, koje je u mnogim slučajevima predstavljalo direktnu opasnost za razne objekte, saobraćajne, građevinske i druge. Kada bi Šumska uprava donijela odluku da se pošumi određena

golet, išlo je teško jer je okolno stanovništvo smatralo da se time ugrožavaju njihovi interesi.

IGUMAN DŽARIĆ PRETEČA POŠUMLJAVANJA

Daleke 1947. godine na Stražici i Čitluku vrijednim rukama Pljevljaka zasaden su prve sadnice, od čega su kasnije nastali parkovi. No, prije njih prvu sadnicu je zasadio iguman Serafim Džarić u Vodicama a potom gimnazijalci iznad svoje škole u Golubinj. Sadni materijal tada je uzgajan u Tuležinama, Ljubišnji i Crnom Vrh.

Zahvaljujući preduzimljivim ljudima u Šumskoj upravi u Pljevljima niču novi rasadnici u Matarugama, Boljanićima, Doganjama, Mramoru i Šumanima, kao najbolji rasadnici u Crnoj Gori. U periodu od 1953. godine pod zelenim površinama mladih sadnica bora, jele i smrče našli su se Maljevac, Bogiševac, Ilino Brdo i Pliješ.

Pošumljavanju se na području ove opštine kasnije prilazi temeljno i ozbiljno, pa su se tako pod sadnicama našli: Mijajlovića, Boljanići, Ljute strane, Otičevići, Pašin Do... Godine 1967. u Glibaćima, Kozlinovači i Crnom Vrh, buknuo su mladi gajevi a sedamdesetih godina u Ranč Polju na površini od 400 hektara prekrilo je bijeli bor. Rezultat dugogodišnjeg rada na pošumljavanju goleti u pljevaljskoj opštini je 2.400 hektara na kojima sada rastu desetina miliona mladih drveća, pretežno četinar. Za sve ovo utrošeno je dosta vremena, novca, ljudskog zanosa i nadahnuća.

U vrijeme zajednice sa drvoprerađivačima prioritet je dat eksploataciji šuma dok su pošumljavanje i druge šumsko-uzgojne mjere bile zapostavljene. Međutim, šumska struka je uvidjela da se "zajednički kolač" ne može dijeliti na ovakav način pa je devedesetih godina prošlog vijeka došlo do izdvajanja šumarstva i nastanka Javnog preduzeća "Crna Gora Šume". Radom u novonastalom preduzeću brzo se uvidjelo da sjekira i sadnica ne mogu zajedno, pa je došlo do nove reorganizacije gdje početkom ovog stoljeća primjenom novog Zakona o šumama dolazi do izdvajanja eksploatacije šuma od ostalih. Tom prilikom Javno preduzeće prelazi u Direkciju šuma Cr-

Mlade sadnice iz pljevaljskih rasadnika

ne, sa sjedištem u Pljevljima, i formira se Šumska uprava čija je prevashodna uloga planiranje, projektovanje, uređivanje, pošumljavanje, njega, uzgoj i zaštita šuma, dok se eksploatacija formira kao posebno preduzeće.

Šumska uprava u Pljevljima, ukoliko se ispune zadovoljavajući kriterijumi i potpisani Ugovori o koncesijama, nastojaće da izvrši godišnji plan šumsko-uzgojnih radova, predviđenih važećom Šumsko-privrednom osnovom. U fazi održavanja šuma (njega) u toku

ove godine planirano je 60 hektara šumsko-uzgojnih radova, dok je u fazi obnove šuma planirano 65 hektara. Za podizanje novih šuma planirano je 55 hektara, dok je za rekonstrukciju postojećih šuma predviđeno 30 hektara.

Za realizaciju ovog programa brine 45 zaposlenih u Šumskoj upravi Pljevlja. Šume su napadnute od strane nedomaćinskog gazdovanja, nesavjesnog odnosa građana i velike aero-zagađenosti usled koje dolazi do sušenja velikog broja stabala. Štete nastale od po-

žara, vjetro-izvala i mrazeva su takođe velike. Zbog svega ovoga u narednom periodu treba se maksimalno angažovati oko zaštite postojećih prirodnih, degradiranih i vještačkih sastojina. Uspostavljanje čvršće i korektnije saradnje sa seoskim stanovništvom kao i brojnim ekološkim društvima, te gorskim i drugim organizacijama naše šume bi ostale onakve kojima su se nekada divili veliki umovi pisane riječi kao i mnogi drugi naučnici i zaljubljenici prirode.

ZAKONI O ŠUMAMA U CRNOJ GORI OD 1959. DO DANAS

Na osnovu člana 88 tačke 2 Ustava Republike Crne Gore donosim

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Proglašava se Zakon o šumama, koji je donijela Skupština Republike Crne Gore na prvoj sjednici drugog redovnog zasjedanja u 2000. godini, dana 23. novembra 2000. godine

Broj: 01-2650/2

Podgorica, 27. novembra 2000. godine

Predsjednik Republike Crne Gore, Milo Đukanović, s.r.

Na osnovu člana 359. tačka 2. Ustava Socijalističke Republike Crne Gore, Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore, izdaje

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Proglašava se Zakon o šumama, koji je usvojila Skupština Socijalističke Republike Crne Gore, na sjednici Vijeća udruženog rada od 23. jula 1980. godine i na sjednici Vijeća opština od 23. jula 1980. godine.

Broj 2625

Titograd, 23. jul 1980. godine

Predsjednik Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore Radivoje Brajović, s.r.

Predsjednik Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore Veljko Milatović, s.r.

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Na osnovu člana 159. stav 2. Ustava Socijalističke Republike Crne Gore, proglašava se Zakon o šumama, koji je usvojila Skupština Socijalističke Republike Crne Gore, na sjednici Republičkog vijeća od 20. decembra 1962. godine i na sjednici Privrednog vijeća od 26. decembra 1972. godine.

Broj 1236

28. decembar 1972. godine, Titograd
Predsjednik Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore, Vidoje Žarković, s.r.

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Na osnovu člana 159. stav 2. Ustava Socijalističke Republike Crne Gore proglašava se Zakon o šumama, koji je usvojila Skupština Socijalističke Republike Crne Gore na sjednici Republičkog vijeća ad 30. oktobra 1965. godine i na sjednici Privrednog vijeća od 30. oktobra 1965. godine.

Broj 2276

30. oktobar 1965. godine Titograd
Predsjednik Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore, Andrija Muškoša, s.r.

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Na osnovu člana 71. tačka 11. Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Narodne Republike Crne Gore i republičkim organima vlasti, proglašava se Zakon o šumama, koji je usvojila Narodna skupština Narodne Republike Crne Gore na sjednici Republičkog vijeća od 28. februara 1962. godine i na sjednici Vijeća proizvođača od 28. februara 1962. godine.

Broj 01-200

28. februara 1962. godine -Titograd
Predsjednik Izvršnog vijeća - Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore, Filip Bajković, s. r.

Predsjednik Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore, Blažo Jovanović, s. r.

UKAZ O PROGLAŠENJU OSNOVNOG ZAKONA O ŠUMAMA

Na osnovu člana 71. tačka 2. Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i save-

znim organima vlasti, proglašava se Osnovni zakon o šumama, koji je usvojila Savezna narodna skupština Narodne Republike Crne Gore na sednici Saveznog veća od 18. aprila 1961. godine i na sednici Veća proizvođača od 18. aprila 1961. godine.

P.R. br. 21

20. aprila 1961. godine - Beograd
Predsjednik Savezne narodne skupštine, Petar Stambolić, s.r.

Zamenjuje Predsjednika Republike potpredsjednik Saveznog izvršnog veća, Edvard Kardelj, s.r.

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKONA O ŠUMAMA

Na osnovu člana 71 tačka 11 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Narodne Republike Crne Gore i republičkim organima vlasti, proglašava se Zakon o šumama, koji je usvojila Narodna skupština Narodne Republike Crne Gore na sjednici Republičkog vijeća proizvođača od 7 aprila 1959 godine.

Broj 704

Titograd, 7 aprila 1959 godine

Predsjednik Izvršnog vijeća Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore, Filip Bajković, s.r.

Predsjednik Narodne skupštine Narodne Republike Crne Gore, Blažo Jovanović, s.r.

Petak, 10 februara 1959

Cetinje

Broj 3-4 Godina VI

UKAZ

Na osnovu čl. 74 tač. 4 Ustava NRCG, a u vezi čl. 48 Zakona o Prezidijumu Narodne Skupštine Narodne Republike Crne Gore proglašuje Zakon o šumama koji je donijela Narodna skupština Narodne Republike Crne Gore, a koji glasi:

ZAKON O ŠUMAMA

Pripremio: Andrija Knežević

Budimir Bajčetić

BILJARSKI KALENDAR

● **Živeći u prirodi, čovjek je kroz vijekove i pokoljenja sticao iskustva, dragocjena za organizaciju svakodnevnog života. Pored ostalog otkrio je otrovnost, ljekovitost i hranljivost raznog bilja.**

U XIX i XX vijeku naučnim radom i hemijskim ispitivanjima utvrđeno je u kojoj je fazi razvoja izvjesna biljka najbogatija ljekovitim sastojcima. Takođe je otkriveno da ljekoviti sastojci nijesu uvijek podjednako raspoređeni u svim biljnim organima.

Po pravilu, u doba cvjetanja biljka ima najviše ljekovitih sastojaka u listovima i cvjetovima, a na kraju vegetacije u podzemnim organima, plodovima, sjemenju i kori.

Prema tome, od vremena berbe u mnogome zavisi i ljekovitost biljke. Ovo moraju da znaju oni koji beru bilje za domaću upotrebu, a pogotovu oni koji sakupljaju bilje na veliko, namijenjeno za trgovinu i preradu.

Razumljivo je da nijedan biljni kalendar ne može biti u potpunosti tačan, jer zavisi od veličine područja koje obuhvata, klime, reljefa, biljnog svijeta, godine i dr.

Međutim, ovaj kalendar može korisno poslužiti našim biljarima, kao putokaz i gruba orijentacija u radu.

KAD KOJE BILJE TREBA BRATI

Januar: imela

Februar: imela, bor, breza i drugi pupoljci, zubača i pirevina, maslačak, cvijet podbjela i dr.

Mart: zubača, hrastova i druge kore, jagorčevina, kopriva, krušina, ljubičica, maslačak, pirevina, podbjel, repušina, srčenjak, pupoljci topole, breze i drugog drveća, velika bedrenika, vodopija, vrbova kora i dr.

April: božur, dobričica, glog, gorka djetelina, garocvijet, jagorčevina, kamilica, kopriva, lazarkinja, ljubičica, dan i noć, maslačak, oman, plućnjak, podbjel (cvijet i list), repušina, rusa, rusomača, sasa, srčenjak, trn velika bedrenika.

Maj: božurov i bagremov list, bokvica, breza, buhač, bunika, dobričica, digitalis kunasti, đurđevak, divlji kesten, dobričica, glog, gorka djetelina, gorocvijet, islandski lišaj, jagoda, kamilica, kopriva, kesten pitomi, kopriva kupina, lazarkinja, lipa, maslačak, majčina dušica, matišnjak, milagled, medvjede

Jun: bijeli sljez, bukica, borovnica, breza, brusnica, buhač, bunika, dan i noć, digitalis, divizma, dobričica, glog, gorka djetelina, hajdučica, islandski lišaj, kesten pitomi, jagoda, jagorčevina, kantarion, kičica, kopriva mrtva bijela, kruška, kupina, molika, matišnjak, majčina dušica, majska ruža, nana, nar, neven, pelen, orah, plućnjak, rusomača, rutvica, rastavić, razlićak, sljez crni, sitnica, suručica,

tatula, titrica ili kamilica, turčinak, velebilje, virak, vranilovka, zova, žavornjak.

Jul: bokvica, borovnica, breza, brđanka, brusnica, bunika, crvotočina, divizma, divlja ruža, dupčac, hajdučka trava, islandski lišaj, jagoda, kadulja, žalfija, kantarion, kim, kokotac, kopriva, kopriva bijela mrtva, kupina, lavandula, lipa, matišnjak, majoran, miloduh, mrazovac, nana, orah, pelen, podbjel, rastavić, rosulja, sljez bijeli, sljez crni, sitnica, tatula, timijan, titrica ili kamilica, trandarilje, troskot, velebilje, turčinak, vidac, virak, vranilovka, vratić, zova, žavornjak i dr.

Avgust: bokvica, borovnica, brđanka, bunika, čemerika, crvotočina, divizma, hajdučica, hmelj, ivanjsko cvijeće, islandski lišaj, kantarion, kim, kleka, kopriva, kupina, majoran, majčina dušica, mrazovac, miloduh, neven, pasulj, pelen, petrovac, podbjel, sljez bijeli i crni, sitnica, smilje, smrdušica, srcepec, razgon, razlićak, rosulja, rutvica, tatula, trandavilje, troskot, velebilje, vidac, vratić, žavornjak i dr.

Septembar: čemerika, crvotvorina, digitalis runasti, divizma, divlja ruža (šipurak), drenjine, hmelj, hrastova kora i žir, islandski lišaj i klekinje, kokotac, krušina, lincura, morač, mrazovac, nana, nar, navala, neven, odoljen, orah, oskoruša, pasulj, posrdan, pelen, peršun, pirevina, repušina, sapunjača (crvena i bijela), sljez bijeli, sitnica, tatula, trava od srca, trandavilje, velebilje, vratić, zečji trn, slatki korijen, zubača, žutika i dr.

Oktobar: angelika, apta, brđanka, čemerika, dunja, glog, idirot, jedić, kleka, kopriva, lincura, maslačak, morač, navala, odoljen, posrdan, pasulj, peršun, repušina sapunjača, selen, sljez bijeli, tatula, trava od srdobolje, srčenjak, trnjenje, zečji trn, slatki korijen, zova i dr.

Novembar: Gloginje, idirot, kleka, maslačak, odoljen, repušina, trava od srdobolje, bundevino sjeme, zečji trn, zubača, i dr.

Decembar: imela

KAKO TREBA BRATI BILJE

(kratki savjeti)

1. Jedno lice ili jedna grupa treba i smije da sakuplja u toku jednog dana ili sezone samo jednu vrstu medicinskog (ljekovitog) bilja. Kada se završi sezona jedne vrste treba preći na branje druge. Osobito treba paziti da se otrovno bilje ne pomiješa sa neotrovnim. Uglavnom, bilje mora biti čisto.

2. Nikad na jednom mjestu ne treba obrati i iskopati svo bilje, nego treba ostaviti najbolje primjerke radi samora-
zmnožavanja.

3. Medicinsko bilje se bere samo po lijepom i potpuno su-
vom vremenu, kad nema rose, a nikako po kiši ili nepo-
sredno poslije kiše.

4. Cvijeće, lišće i ostale nježne nadzemne dijelove bilja, tre-
ba sušiti na promaji, u hladovini a nikako po suncu.

5. Sušare za voće, povrće, kukuruz, ili za neke druge ra-
tarske kulture, tavani, čardaci, šupe, skladišta ili neke dru-
ge pokrivene prostorije, najbolja su mjesta za sušenje bilja.

6. Osušene dijelove ljekovitog bilja treba čuvati u dobro
zatvorenim sudovima, u sanducima iznutra obloženim tam-
nom i jakom hartijom za pakovanje, višeslojnim papirnim
vrećama, u vrećama od gustog tkanja, limenim kutijama, zem-
ljanim gledišanim sudovima i dr.

7. Zbog nedostatka prostora bilje treba odmah prodati na-
kon kvalitetnog sušenja.

8. Botaničko poznavanje ljekovitog bilja i razlikovanje od
sličnog neljekovitog ili otrovnog je uslov da bi se pravilno
bavilo sakupljanjem istog.

9. Otrovnost bilje ne smiju brati djeca, dojilje i trudnice.

10. Svako, pa i najmanje pakovanje ljekovitog bilja mo-
ra biti obilježeno (pogotovo otrovno bilje).

11. Poslije rada sa otrovnim biljem treba se presvući,
oprati ruke i lice mlakom vodom i sapunom, a gdje je mo-
guće odmah se okupati. Treba imati ručnu apoteku za hit-
nu pomoć.

U Službenom listu RCG br. 27/02 od 11.6.2002. godine na
strani 6. objavljen je Pravilnik o načinu i uslovima sakuplja-
nja i korišćenja nezaštićenih biljnih vrsta (ljekovito bilje,
šumski plodovi, gljive i lišajevi) a na stranama 7. i 8. istog
Službenog lista objavljen je i Spisak nezaštićenih biljnih vr-
sta koje se mogu koristiti i stavljati u promet.

Literatura: Dr. Jovan Tucakov: LEČENJE BILJEM, Fito-
terapija. Izdavač "RAD" BEOGRAD 1990.

SAČUVANO OD ZABORAVA

Pripremio: Andrija Knežević

Narodni odbor Sreza pljevaljskog, u cilju analize zakonitog postupanja sa šumama i povodom njih, na sjednici održanoj 30. septembra 1952. godine, kao prvu tačku dnevnog reda, razmatrao je informaciju "Stanje šuma u srezu i mjere za unapređenje šumarstva". Nakon podnijetog referata i brojnih diskusija, donijeti su zaključci. Izdvajamo neke od njih: Moraju se obezbijediti zaštita drvne mase i štednja drveta a načini za to su organizovanje korišćenja uglja za ogrijev gdje god je to moguće, smanjenje eksploatacije tehničkog drveta u pilanama na 50.000 m³ godišnje, smanjenje na najmanju mjeru izdavanja čamovog drveta za privatnu upotrebu, obavezno izvlačenje sve posječene oblovine iz šume ...

Zabranjena je svaka sječa na precizno određenom području, a osnažena je i ranija odluka o zabrani sječe sirovog drveta ispod 30 cm na panju. Poseban zaključak Narodnog odbora Sreza kaže: "Preduzećima za eksploataciju šuma i privatnim licima stavlja se na znanje da su dužna, umjesto svakog posječenog drveta, da posade tri mlada, nova stabla".

Krajem marta 1970. godine, nakon dužeg najavlji-
vanja, izašao je iz štampe prvi broj lista "Ljubišnja", u čijem impresumu je pisalo da je to "list radnih ljudi Preduzeća za uzgoj, zaštitu i iskorišćavanje šuma iz Pljevalja". U uvodnom, redakcijskom tekstu kaže se: "Poslovanje jednog preduzeća danas je nemoguće zamisliti bez pravilnog i organizovanog informisanja radnih ljudi. To je uslov za ostvarenje samoupravljačke funkcije radnih ljudi, a samim tim i za dobar i uspješan rad preduzeća".

U prvom broju lista nalazimo informaciju o rezul-
tatima izborne konferencije Saveza komunista u pre-
duzeću, plan proizvodnje za tekuću godinu, osvrt na
završni račun, prilog o novom statutu, te informaciju
o aktivnostima na planu integracije sa KID-om
"Velimir Jakić". List je imao i sportsku rubriku, pa dio
posvećen humoru i satiri. "Ljubišnja" će izlaziti jed-
nom mjesečno i biće besplatno dijeljena svim radnici-
ma, obavještavaju se čitaoci. Glavni i odgovorni ured-
nik "Ljubišnje" bio je Pavle Ostojić, koji potpisuje
ovaj prvi broj lista, iz marta 1970. godine.

Pozivamo građane,

da sve informacije koje mogu biti korisne za očuvanje bogatog šumskog resursa, a tiču se šumskih požara, bespravne sječe i eksploatacije zaštićenih biljnih vrsta, obavijestite Direkciju šuma Crne Gore na telefon:

089/23-024

ili na telefon najbliže šumske uprave.

Vaša

Direkcija šuma Crne Gore

Faruk Kalač

ŠUMSKA UPRAVA ROŽAJE

Šumska uprava Rožaje posluje u sastavu Direkcije šuma Crne Gore Pljevlja i gazduje šumama i šumskim zemljištem na teritoriji opštine Rožaje. Zabilježeno je da su Rožajske šume počele da se koriste davne 1912. godine. Tada je crnogorski ministar donio uredbu kojom propisuje da su u krajevima oslobođenim u Balkanskom ratu sve šume državne, osim onih na kojima se svojina može dokazati turskim tapijama.

Sve do 1962. godine rožajske šume su korišćene kao neuređene šume. Prva uređivanja šuma na ovom području počela su formiranjem šumskog gazdinstva 1962/63. godine, kada je izvršeno i razgraničenje između državnih i privatnih šuma.

Prva opšta šumsko-privredna osnova za šume Ibarskog područja urađena je za period 1972 - 1981. godine. Izradom prve osnove počelo je i plansko gazdovanje šumama u okviru Ibarskog šumsko-privrednog područja.

Ibarsko šumsko-privredno područje obuhvata državne i privatne šume na teritoriji opštine Rožaje. Ovo područje se nalazi u sjeveroistočnom dijelu Crne Gore, u gornjem dijelu toka rijeke Ibar, čija površina iznosi 27.058 ha, što predstavlja 63% teritorije opštine. Šumom je obraslo 21.547 ha, od čega 18.173 ha državnih šuma i 3.374 ha privatnih, dok neobraslo zemljište u državnoj svojini ima površinu od 5.511 ha. Od obrasle površine pod šumom, u državnim šumama četinari su zastupljeni sa 86% a lišćari sa 14% drvene zapremine.

Prostor Ibarskog područja ograđen je visokim planinama Žlijeba, Hajle, Cmiljevice, Turjaka, Krstaca i Gradine, a čitav kraj ima duboke kotline izdužene u pravcu doline Ibra, sa blažim istočnim i sjeveroistočnim stranama, a strmijim zapadnim, južnim i jugozapadnim stranama. U morfološkom pogledu tereni su veoma raznoliki, od klasičnih alpskih, visokoplaninskih, do klisura i zaravni. Cijelo područje je

ispresijecano dolinama pritoka rijeke Ibra, koje se sa obje njegove strane najčešće pružaju u pravcu sjeverozapad - jugoistok.

Najniža kota u području je 784 metra nadmorske visine, kod mjesta Spiljani, a najviša kota je Hajla, koja dostiže visinu od 2.403 metra nad morem. Preko 52% šuma Ibarskog područja nalazi se na strmom terenu, između 11 i 20 stepeni, 38% šuma leži na terenu strmine 21 - 30 stepeni, dok se 5% površine pod šumama nalazi na vrlo strmim terenima, što predstavlja otežavajući faktor za korišćenje šuma.

U geološkoj građi terena Ibarskog područja učestvuju manje-više stijene formirane u svim geološkim erama, a najzastupljeniji tipovi šumskih zemljišta su krečnjačko-dolomitska crnica (kalkomelansol), smeđe zemljište na krečnjaku i dolomitu (kalkokambisol) i kiselo-smeđe zemljište (distriknji kambisol).

Područje pripada pretežno kontinentalno planinskoj i visoko planinskoj umjereno hladnoj i hladnoj klimi. Zima je hladna i duga, ljeta pro hladna a jesen toplija od proljeća.

Drvena zapremina državnih šuma

iznosi 3.264.750,00 m³, odnosno prosječno 180 m³/ha, što je na nivou prosjeka državnih šuma Republike.

Pored naznačenih podataka i karakteristika Ibarskog područja, značajno je napomenuti da Šumska uprava Rožaje raspolaže sa dva šumska rasadnika, Županica i Bač. Rasadnik Županica ima površinu od 2,38 ha koja se koristi kao sijalište i pikirište, dok se rasadnik Bač koristi samo kao sjemenište, jer je njegova površina svega 0,07 ha. Produktivna moć ovih rasadnika je veoma velika, međutim, oni nisu u prethodnom periodu korišćeni u dovoljnoj mjeri, zbog nedostatka opreme i sredstava za normalan rad. I pored takvih problema u Šumskoj upravi su uspjivali da rasadnike održe i donekle očuvaju kontinuitet u proizvodni sadnog materijala. Zahvaljujući tome, u ovim rasadnicima danas ima preko 400.000 sadnica, koje još nisu spremne za teren ali ipak predstavljaju značajan sadni potencijal. Zahvaljujući Ministarstvu nabavljen je jedan poljoprivredni traktor sa priključnim uređajima, što će rad u ovim rasadnicima učiniti produktivnijim i efikasnijim.

Struktura površina šuma na području Šumske uprave Rožaje, po obraslosti, namjeni, uzgojnom obliku i vlasništvu:

	Državne šume	Privatne šume	Ukupno
1) PRIVREDNE ŠUME	15.257	3.374	18.631
- visoke prirodne šume	14.219	3.107	17.326
- šumske kulture	806	-	806
- izdanačke šume	232	181	413
- šikare	-	86	86
2) ŠUME ZA OSTALE NAMJENE	2.96	-	2.96
- visoke šume	1.659	-	1.659
- šikare	926	-	926
- šibljadi	331	-	331
3) NEOBRASLO ZEMLJIŠTE	5.511	-	5.511
- pogodno za pošumljavanje	1.593	-	1.593
- neplodno zemljište	834	-	834
- za ostale namjene	3.084	-	3.084
UKUPNO:	23.684	3.374	27.058

Slava Čabarkapa

ŠUMSKA UPRAVA ŽABLJAK

● Šumska uprava Žabljak je jedna od 14 šumskih uprava Direkcije šuma Crne Gore Pljevlja, osnovana 6. septembra 2001. godine. - Ova šumska uprava upošljava 15 stalno zaposlenih, od kojih tri šumarska inženjera, jednog tehničara, osam lugara i preostalo je administracija.

Šumska uprava obavlja neposredne poslove na realizaciji planova gazdovanja, radi izvođačke projekte, vrši doznanu, premjer i žigosanje drveta, izdavanje uvjerenja o porijeklu šumskih sortimenata, davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje (koncesije) putem ugovora po prethodno raspisanom konkursu, vođenje evidencije, gazdovanje privatnim šumama, poslove na uzgoju i zaštiti šuma, zaštitu šuma od požara i dr.

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta po Opštoj šumsko-privrednoj osnovi je 9.273 ha. Od toga na visoke državne šume otpada 7.376 ha, a na visoke privatne šume 756 ha. Šumske kulture su 137 ha, šume ostale namjene 195 ha dok je 809 ha neobraslo zemljište.

Šume su uređene u okviru dvije gazdinske jedinice, i to: Tepačke i Šaranske.

Gazdinska jedinica Tepačke šume

Gazdinska jedinica Tepačke šume zahvata planinsku visoravan sjeverozapadno od Žabljaka. Prvi put je uređivana 1961. godine. Donošenjem Zakona o nacionalnim parkovima 1976. godine dio šuma ove gazdinske jedinice pripao je Nacionalnom parku "Durmitor".

Ova jedinica zauzima površinu od 1.438,77 ha, od čega su 1.386,12 ha visoke šume, a 52,65 ha su šumska zemljišta i gole površine.

Orografijom i geografskim položajima oivičene masivom Durmitora i kanjona rijeke Tare, Tepačke šume predstavljaju prirodnu rijetkost i svojevrsnu ljepotu u kojoj nalaze zadovoljstvo brojni izletnici i turisti. Osnovno obilježje ovih šuma je potpuni sklop, relativno veliki broj stabala po hektaru, visoka drvena masa, dosta tanjih i potisnutih stabala i srednje zdravstveno stanje.

Po unutrašnjoj izgrađenosti sastojine su pretežno nejednolične, raznorodne (prebirne). Njihove površina je 1.023,72 ha sa prosječnom drvnom masom po hektaru 379,88 m³. Jednodobnih sastojina ima znatno manje i to 361,80 ha sa drvnom masom od 274,22 m³ po hektaru. Godišnji zapreminski prirast je 13.195 m³, odnosno 9,52 m³ po hektaru. Otvorenost je velika i predstavlja primjer kako treba otvarati šume, jer je otvorenost 22 km/1.000 ha. Sječivi etat je oko 9.000 m³.

● **Ciljevi gazdovanja** šumama na ovom području su usredsređeni na to da bude obezbijeđeno trajno ostvarenje najvećeg prirasta drvene zapremine uz ekonomičnu proizvodnju, zatim moraju se trajno održavati i jačati uslovi za turističku, rekreativnu i zaštitnu funkciju.

Gazdinska jedinica Šaranske šume

Ova gazdinska jedinica se uglavnom nalazi na Jezerošaranskoj visoravni koja pripada obroncima planine Sinja-

jevine, a prvi put je uređivana u toku 1963. godine. Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta ove gazdinske jedinice iznosi 7.070,10 ha, sa ukupnom drvnom masom 1.258,735 m³ na cijeloj površini i 233,51 m³/ha, prirastom 28,767 m³ na cijeloj površini i 5,32 m³/ha. Od ove površine na visoke šume otpada 5.390,45 ha, devastirane šume 742,36 ha, zaštitne šume 179,20 ha i neobrasle površine 758,09 ha. Šume su visoke četinarske, a na lišćare (bukvu) otpada svega 5%.

Stepen otvorenosti šuma ove gazdinske jedinice je zadovoljavajući i iznosi 22 m/ha i treba imati u vidu da je većina ovih puteva urađena od tvrde podloge. Sječivi etat je oko 17.000 m³.

● **Ciljevi gazdovanja** u ovoj gazdinskoj jedinici zasnivaju se na principima trajnog ostvarivanja najvećeg prirasta drvene zapremine uz najekonomičniju proizvodnju, kao i obezbjeđivanja ostalih funkcija šuma. Ovo se prije svega odnosi na zaštitnu funkciju šuma, kao i razvoj turizma u ovom području.

● Sporedni šumski proizvodi

Na području Žabljaka ima veliki broj vrsta ljekovitog bilja, šumskih plodova i jestivih gljiva. Međutim, njihovo korišćenje se svodi uglavnom na sakupljanje i otkup nekoliko vrsta ljekovitih biljaka, tri do četiri vrste šumskih plodova i tri vrste jestivih gljiva.

Najčešće otkupljivane vrste u posljednje vrijeme su:

- **Ljekovito bilje:**
ljubičica, lincura, breza, jabučnjak.
- **Šumski plodovi:**
kleka, šipurak, borovnice.
- **Gljive:**
vrganj, smrčak, lisičarka.

Ovim poslom do sada prema našim saznanjima ne bavi se ni jedna šumska uprava, već privatna preduzeća, zadruga, razni nakupci itd.

Neke vrste se koriste na neadekvatan način, koji dovodi do uništenja pojedinih vrsta na većem prostoru (lincura, borovnica). S obzirom na činjenicu da se jedan dio ovih proizvoda otkupi kao neregistrovana roba od raznih otkuplivača, nema preciznih podataka o godišnjem prosjeku korišćenja.

Na kraju je bitno napomenuti da su u žabljačkim šumama locirana lovna staništa. To su staništa tetreba, srneće divljači, vukovi, lisica, zečeva itd. Glavne lokacije su: Zminica (Šarigora), Smoljan, Aluško Borje, Elaj itd, a prostiru se i čitavim područjem Nacionalnog parka. Ukupna površina lovnih staništa u opštini Žabljak je oko 1.800 ha i graniči se sa dvije opštine, Mojkovac i Savnik.

Goran Koljenšić

ŠUMSKA UPRAVA DANILOVGRAD

Šumska uprava Danilovgrad, u raznim oblicima organizovanja, postoji od 1947. godine, kada su učinjeni prvi napori na osmišljavanju i organizaciji, u prvom redu, zaštite šuma kao i njihove intenzivne eksploatacije. Prvi kadrovi koji su se bavili poslovima šumarstva na ovim prostorima obučavani su na raznim kursovima, kao i u srednjim šumarskim školama u Srbiji i Bosni i Hercegovini.

Uprava gazduje sa 13.070 ha uređenih šuma i šumskog zemljišta, od čega je privredno-ekonomskih šuma 9.831,76 ha. Većinom se radi o čistim visokim šumama bukve na boljim i lošijim staništima, koje u ukupnom šumskom fondu učestvuju sa 74%. Preostali dio čine čiste šume munike i mali postotak mješovitih sastojina. Učešće ostalih četina, smrče i jele je zanemarljivo i kreće se oko 1 - 2% ukupne drvene mase.

Zdravstveno stanje šuma na čitavom području je relativno dobro, mada ima pojava uobičajenih fitopatoloških oboljenja koja prate mlade i čiste sastojine. Dosta je prisutan mediteranski uticaj, te manje padavina tokom vegetacionog perioda a s obzirom na znatne razlike u nadmorskim visinama ovog područja i različitosti reljefa negativno se odražavaju na zaštitu šuma od požara. Drugačije rečeno, ovo područje je veoma ugroženo od požara.

Na čitavom Danilovgradskom području nema površinskih vodotokova, pa se radi o bezvodnom kraju.

Sa geološkog aspekta ovo područje čine krečnjačke i dolomitne stijene, a u pedološkom pogledu na ovim supstratima najzastupljeniji tipovi zemljišta su organogena i posmeđena rendzina.

Područje visokih šuma je naseljeno u ljetnjem periodu na katunima od strane stočara, ali sve manje i manje, tako da se može govoriti o izumiranju tog običaja i relativnoj nenaseljenosti i u periodu ljeta.

Široj javnosti je poznato izletišta Studeno, koje je područje intenzivnog boravka i rekreacije u ljetnjem periodu.

Maksimum organizovanja i opremljenosti, kao i obima poslova, ostvaren je u periodu 1986 - 1989, kada je ova Uprava poslovala u sastavu velikog poslovnog koncerna "Krivaja" Zavidovići. Poznate okolnosti ukupnih dešavanja zadnjih godina prekinula su tu

saradnju i ova Uprava je posljednja ušla u sastav JP "Šumarstvo" Pljevlja, od kada dijeli sudbinu ostalih organizacionih cjelina iz ove oblasti u Crnoj Gori.

Sadašnja Šumska uprava Danilovgrad je kadrovski, materijalno i stručno osposobljena za obavljanje svih poslova koje nalaže sadašnja organizacija u okviru državnog organa, Direkcije šuma Crne Gore.

Ukupno je zaposleno 14 radnika, od kojih tri sa visokom stručnom spremom, dva sa srednjom stručnom spremom, dok je osam lugara i jedan zaposleni na administrativnim poslovima. Ranija zapostavljenost funkcije zašti-

te šuma, kao i razne druge neracionalnosti, razlog su što Uprava ne posjeduje svoj poslovni prostor već boravi u iznajmljenim prostorijama. Uprava posjeduje jedno terensko vozilo i odgovarajuću računarsku opremu koja olakšava poslovanje.

Zaposlene u ovoj Upravi u narednom periodu, kao i sve u društvu, očekuju nova iskušenja i izazovi, kao i nove obaveze, posebno na planu zaštite šuma i unapređenju opšteg stanja u njima, kako bi se došlo do povećanja drvene mase, kvaliteta šuma i prevoda devastiranih šuma u visoke, kao i prevashodno stvaranje mješovitih sastojina.

Ljubiša Fatić

ŠUMSKA UPRAVA ANDRIJEVICA

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na području Šumske uprave Andrijevice iznosi 13.912,80 ha, odnosno 14% od površine Linskog šumskog područja.

Prema namjeni i uzgojnom obliku šuma struktura je sljedeća:

A. Privredne šume 8.106,57 ha od čega:
- visoke ekonomske 7.687,02 ha,
- izdanačke šume 258,05 ha,
- šikare 161,50 ha.

B. Šume za ostale namjene 3.722,66 ha, od čega:

- visoke šume 3.622,57 ha,
- izdanačke šume 111,09 ha.

C. Neobrasle površine 2.083,57 ha.

Struktura površina privrednih šuma prema uzgojnom i privrednom obliku je sljedeća:

- visoke šume prebirne sječe 3.220,12 ha ili 39%,

- visoke šume oplodne sječe (očuvane) 4.137,23 ha ili 51%,

- visoke šume oplodne sječe (deva-

stirane) 255,72 ha ili 3,2%,

- šumske kulture 73,95 ha ili 0,9%,

- izdanačke šume za konverziju 47,55 ha ili 0,6%,

- izdanačke šume za rekonstrukciju 210,50 ha ili 2,6%,

- šikare 161,50 ha ili 2%.

Visoke šume učestvuju u ukupnoj površini šuma sa 94,8%.

Drvena zapremina privrednih šuma iznosi 2.724,704 m³ ili prosječno 352 m³/ha, što je iznad prosjeka područja.

Tekući godišnji zapreminski prirast privrednih šuma iznosi 38.075 m³, prosječno 4,92 m³/ha, a intenzitet prirašćivanja 1,4%.

U ukupnom zapreminskom prirastu četinari učestvuju sa 12.233 m³ ili 32,1% a lišćari 25.842 m³ ili 67,9%.

Šumska uprava Andrijevice ima ukupno 18 zaposlenih, od čega pet sa visokom stručnom spremom, dok su ostali sa srednjom spremom - šumarski tehničari.

Milanko Golubović

IZ ISTORIJATA UPRAVLJANJA - GAZDOVANJA ŠUMAMA NA PODRUČJU PLJEVALJA

● Za vrijeme crnogorske države zaštita šuma se ogledala u naredbama, raspisima, raznim aktima i propisima upravne vlasti crnogorske države za zaštitu šuma. U periodu između dva svjetska rata najveće štete bile su od požara. Posle Drugog svjetskog rata, a posebno 1946. i 1947. godine, požari su ponovo nanijeli ogromne štete. Posle Drugog svjetskog rata veliki je doprinos šumarstva u razvoju pljevaljskog kraja.

U bivšoj crnogorskoj državi poslovi iz oblasti šumarstva bili su u nadležnosti Ministarstva vojnog i Ministarstva unutrašnjih djela, da bi 1903. godine prešli u nadležnost samo ovog drugog, odnosno njegovog resora za privredu. Stručnih kadrova odnosno službi nije bilo tako da su se upravne vlasti, kapetani i kmetovi, starale o sprovođenju propisa iz oblasti šumarstva, kao i vršile opšti nadzor nad šumama.

Ovakvo stanje ostalo je u svim krajevima Crne Gore do kraja Prvog svjetskog rata. Stvaranjem Kraljevine Jugoslavije, nakon rata, upravljanje državnim šumama vršeno je preko Ministarstva šuma i rudnika, preko Direkcije šuma i šumskih uprava. Šume područja Pljevalja spadala su u nadležnost Direkcije šuma u Sarajevu, sa Šumskom upravom u Pljevljima, u kojoj je bio jedan šumarski inženjer kao šef Uprave i sedam lugara, čuvara šuma. U izvorima se pominje i podatak da je Uprava obuhvatala preko 100.000 ha šuma, ali je tom površinom bio obuhvaćen i dobar dio teritorije Bijelog Polja.

Ovakvo stanje ostalo je praktično do kraja Drugog svjetskog rata, a posle oslobođenja poslovima šumarstva bavio se referent za šumarstvo pri Odboru sreza Pljevlja. Šumska uprava formirana je 1947. godine, kao ustanova za bavljenje poslovima iz oblasti šumarstva, na čijem čelu je bio šumarski inženjer. Godine 1948. formirana su šumska gazdinstva u Pljevljima i Žabljaku, kao ustanove sa samostalnim finansiranjem. To je bio period planskog upravljanja privredom, tako da su svi planovi iz oblasti gazdovanja šumom i finansiranja istih donošeni od nadležnog ministarstva i vršena je stroga kontrola njihovog izvršenja od strane stručnih organa Ministarstva.

Promjena zakonske regulative uslovlila je da su 1961. godine formirana preduzeća za uzgoj, zaštitu i iskorišćavanje šuma, kao samostalni subjekti privrede: "Ljubišnja" u Pljevljima i "Durmitor" na Žabljaku. Nakon formiranja šumsko-privrednih područja u Crnoj Gori 1962. godine, odno-

sno formiranja Pljevaljsko-žabljačkog šumsko-privrednog područja, preduzeće "Durmitor" pripojeno je "Ljubišnji" a na Žabljaku je ostao pogon kao organizaciona forma za gazdovanje šumama.

U Crnoj Gori integracija šumarstva i drvne industrije u okviru šumsko privrednih područja izvršena je 1971. godine, tako da je na ovom prostoru formiran Šumsko industrijski kombinat "Velimir Jakić", u kome je Šumarstvo Pljevalja bilo jedna od samostalnih organizacionih formi (OOUR) u zajednici sa ostalim udruženim članicama, prema tadašnjim ustavnim načelima organizovanja.

RAZVOJ KONCEPCIJE GAZDOVANJA ŠUMAMA - - ISTORIJAT UREĐIVANJA ŠUMA

Razvoj ukupne stručne koncepcije gazdovanja šumama počinje nakon Drugog svjetskog rata po svim fazama iz oblasti šumarstva, kada je izvršena brza inventarizacija šuma, a kasnije izrada uređajnih elaborata podjelom područja na gazdinske jedinice. Istina, prvi uređajni elaborat, kao privredni plan, urađen je 1936. godine za gazdinsku jedinicu "Ljubišnja", ali je malo šta realizovano (izuzev mjera protiv kalamiteta potkornjaka), zbog potpune neotvorenosti šuma. Izrada uređajnih elaborata počela je 1957. godine. Područje Pljevalja podijeljeno je na 12 gazdinskih jedinica. Izrada elaborata za svaku jedinicu vršena je posle isteka svakog desetogodišta, pri čemu su vršene i analize šta je urađeno u prethodnom planskom periodu.

Godine 1973. urađena je prva šumsko privredna osnova, kao srednjoročni plan razvoja šumarstva po svim fazama rada u šumarstvu, a ista je u stvari koncepcija dugoročnog programa razvoja za narednih deset godina. Osnovni zadatak u koncepcijama gazdovanja šumske privrede Pljevalja je organizovanje takvog gazdovanja koje će obezbijediti trajno ostvarenje najvećeg prirasta drvne mase najboljeg kvaliteta, s tim da ta proizvodnja bude i ekonomična. Uporedo

sa ovim, mora se obezbijediti i jačanje svih opšte korisnih funkcija šume, kako bi trajno bila zaštićena čovjekova životna sredina.

Kod dugoročnog razvoja šumarstva odabrani su najbolji načini gazdovanja koji jačaju i privrednu i opšte korisnu funkciju šuma. Koncepcija proizvodnje drvnih sortimenata u šumama Pljevalja predodređena je da služi prvenstveno podmiranju drvne industrije ovog područja i da bude trajnog karaktera.

ISTORIJAT UZGOJA I ZAŠTITE ŠUMA

Za vrijeme crnogorske države zaštita šuma se ogledala u naredbama, raspisima, raznim aktima i propisima upravne vlasti crnogorske države za zaštitu šuma (šumska paša, kresanje lisnika, bespravna sječa, zaštita od požara, zaštita od štetnih insekata i dr.).

U periodu između dva svjetska rata najveće štete bile su od požara. U tom periodu zabilježene su i velike štete od kalamiteta potkornjaka, koji je 1930. i 1931. godine posebno zahvatio Ljubišnju i Crni Vrh.

Posle Drugog svjetskog rata, a posebno 1946. i 1947. godine, požari su nanijeli ogromne štete, naročito u istočnom dijelu Ljubišnje, Kraljevoj gori, Tuležinama, Vaškovskim šumama, Kujanuši, Bunetini i Volujači. Opožarene površine su obnovljene vještačkim ili prirodnim putem, ali je evidentirano da je ostalo oko 1.500 ha neobrasle površine.

Vjetrovi su takođe nanosili velike štete u četinarskim šumama, naročito 1957. i 1961. godine, kada je oboreno po 50.000 m³ bruto drve mase. Ova masa je izrađena kao redovni prinos kroz redovni plan sječa, tako da nije bilo većih posljedica. Redovno su vršene sanitarne sječe i praćene biljne bolesti u saradnji sa Šumarskim fakultetom. Broj čuvara šuma i šumskih kultura bio je pedesetak. Razrađen je bio plan

preventivnih mjera i borbe protiv šumskih požara.

Prije Drugog svjetskog rata vršena su manja pošumljavanja u okolini grada od strane Šumske uprave u Pljevljima (Golubinja) i Manastira Sv. Trojice (Vodice i Manastirsko brdo), ukupne površine oko desetak hektara. Intenzivna pošumljavanja vršena su posle Drugog svjetskog rata, počev od 1948. godine. Radilo se na pošumljavanju goleti, opožarenih površina, introdukciji u niskim šumama, podmlađivanju starih borovih sastojina, gdje nije bilo prirodnog podmlađivanja (GJ Kosanica). Ovim radovima obuhvaćeno je ukupno oko 5.500 ha, od čega se na pošumljavanje goleti odnosi 2.500 ha. Najveće površine goleti pošumljene su oko Pljevalja, u Boljanićima i na Ranče polju. Vršene su i druge uzgojne mjere, kao prorede u vještačkim i mladim prirodnim šumama. Razvijena je bila i rasadničarska proizvodnja, prikupljanje sjemena i izdvajanje sjemenskih sastojina.

EKSPLOATACIJA ŠUMA I IZGRADNJA ŠUMSKIH PUTEVA

Za vrijeme postojanja crnogorske države nema pouzdanih podataka o eksploataciji šuma i šumama koje su iskorištavane. Jedini izvor podataka su pojedinačni ugovori, koje su zaključivali punomoćnici sela i bratstava a odobravali državni organi. Tako je zaključen ugovor o korišćenju šuma u donjem toku Tare i Pive 1911. godine, koji je obuhvatao i dio jezerošaranskih i tepačko-mratinjskih šuma. Drvo je transportovano rijekama Tarom i Drinom a prerađivano u Bosni. U ugovorima je stajalo da se mogu sjeći samo zrela stabla iznad 40 cm prsne debljine.

Na području Pljevalja drvo je sječeno za podmirivanje pilana koje su podizali privatnici, a jedna takva pilana potočara, podignuta na rijeci Jugoštici, snabdijevala se drvom iz šume zvane Čemerno. Sa radom je počela 1900. godine a posle oslobođenja od Turaka se ne pominje.

Vještačko podmlađivanje crnog bora

Posle Prvog svjetskog rata eksploatacija šuma na području Pljevalja postaje nešto obimnija, a vrše je razna akcionarska društva u šumama koje gravitiraju rijeci Tari. Tako su po ugovori sječene vaškovske šume.

Posječena građa transportovana je do rijeke raznim napravama, a posebno je bila poznata vodena riža (vaserica). Građa je Tarom, a zatim Drinom transportovana do prerađivačkih kapaciteta u Bosni.

Radi eksploatacije drveta u industrijske svrhe na području nekadašnjeg Pljevaljskog sreza, u selu Potpeće, podignute su tri pilane (prva 1929. godine), ukupnog kapaciteta oko 8.000 m³ pilanske oblovine. Glavna sirovina im je bila crnborova građa, sječena uz odobrenje Šumske uprave iz Pljevalja, a manje količine su kupovane od privatnika koji su imali svoje šume. Ove pilane su radile do početka Drugog svjetskog rata, a posle njegovog završetka prešle su u državnu svojinu. Prestale su sa radom 1948. godine, kada je u Pljevljima osnovano preduzeće pod nazivom Šumsko-industrijsko preduzeće "Radosavac", sa novoizgrađenim pilanskim pogonom. Ovo preduzeće 1950. godine mijenja ime u ŠIP "Velimir Jakić". Preduzeće je vršilo sječu uz odobrenje odnosno prethodnu doznaku organa Šumske uprave, koja je vršila i nadzor izrade drvnih sortimenata i međusobnu predaju radi naplate. Preduzeće je imalo svoje radnike, u stalnom i povremenom radnom odnosu, kao i vlastitu zapregu, a angažovalo je i privatnike za izvoz drveta iz šume, dok je posjedovalo sopstveni vozni park za prevoz do pilane.

Godine 1962, kada su Šumska gazdinstva kao ustanove prešla u preduzeća kao samostalne privredne subjekte, poslovi gazdovanja i iskorišćavanja šuma prelaze u domen novoformiranog Preduzeća za uzgoj, zaštitu i iskorišćavanje šuma "Ljubišnja", ali je sva sirovina koja se mogla koristiti u drvnoj industriji u Pljevljima usmjeravana istoj, posebno sva pilanska obloovina, a kasnije i ogревно i celulozno drvo u količini potreba fabrike iverastih ploča.

Glavni faktor iskorišćavanja šuma je otvorenost šume. Pljevaljsko-žabljačko šumsko-privredno područje bilo je u veoma teškoj situaciji, jer do završetka Drugog svjetskog rata nije bilo ni jednog šumskog puta, a i javni makadamski putevi izgrađeni su kasno. Tako je put Pljevlja - Žabljak izgrađen 1933. godine, a nešto docnije Pljevlja - Rudo i Pljevlja - Čajniče.

Prvi šumski put izgrađen je 1947. godine - to je bio put Suvo Polje - Bunetina - Lisac, a vodio je do opožarenih šuma Bunetine i Lisca (oko 300.00 m³ opožarene šume), kao i do šuma u pojasu kanjona Tare. Ljubišnja je otvorena izgradnjom puta Popov Do - Višnjica u istočnom dijelu planine, te putem Gradac - Šula, koji je rađen dobrovoljnim radom radnika rudnika Šuplja Stijena. Za Bobovske šume urađen je put Vezišnica - Kruševo - Jelov Panj - Slatina - bosanska granica, dužine 52 km, što je polovina puta do Foče, sa kojom ova trasa veže Pljevlja. Šumski put Odžak - Mahmutova česma (rađen kao dionica magistralnog puta Pljevlja - Tara), pa šumski putevi za Drijeljevinu i Jelovice, za Kozičku rijeku, putevi Vrulja - Podborova - Tuležine - Gradina, Barit - Kovačevići, Vraca - Metaljka i drugi, rade se u svim gazdinskim jedinicama, istovremeno otvarajući i šume i seoska područja. Šumski putevi rađeni su sa tvrdom podlogom i valjani, sa tehničkim elementima javnih puteva. Do 1971. godine izgrađeno je 196 km šumskih puteva i 16,5 km traktorskih. Kasnije je godišnje u prosjeku rađeno deset kilometara šumskih puteva, tako da je otvorenost šuma na evropskom nivou.

Rasadničarska proizvodnja na pljevaljskom području svoj procvat doživljava posle Drugog svjetskog rata

Šumarstvo je prihode ostvarivalo i proizvodnjom smole - smolarenjem crnborovih šuma i proizvodnjom katrana, ter papira, retortnog uglja i eteričnih ulja, kao i otkupom glijiva i ljekobilja.

Sječe u periodu posle Drugog svjetskog rata bile su sanitarnog karaktera (opožarenih površina i stabala oboljelih od biljnih bolesti), izradom uređajnih elaborata a posebno šumsko-prvredne osnove utvrđen je godišnji etat sječa, oko 150.000 m³, a u okviru godišnjeg prirasta etat je bio niži da bi se stručnim gazdovanjem na naučnim osnovama u dugoročnom programu razvoja šumarstva povećao drveni fond a time i godišnji etat sječa.

U posleratnom periodu, u svim fazama rada, posao je obavljan ručno, kao i na izgradnji šumskih puteva (postojao je samo jedan stari parni valjak). Motorne testere se prvi put uvode 1963. godine, pa je u određenom periodu faza sječe mehanizovana. Prvobitno su nabavljena dva zglobna traktora za izvlačenje drveta iz šume, kao i pokretna žičara raspona 1,4 km. Kasnije je mehanizovan i utovar, kao i radovi u izgradnji saobraćajnica, mehanizacija se koristi i u poslovima pošumljavanja.

Šumarstvo se bavilo i lovstvom, ribarstvom i turizmom, podignut je motel "Vodice" u Pljevljima, a planirana je bila izgradnja sličnih objekata i na Ljubišnji, Kovaču i Tari.

U šumarstvu je 1971. godine bilo stalno zaposleno 450 radnika, a angažovan je bio i znatan broj povremene radne snage. "Ljubišnja" je bila u to vrijeme poznata i po značajnom broju visoko stručnog kadra, kao i održavanju stručnih tječajeva koji su imali za cilj poboljšanje kvalifikacione strukture zaposlenih.

Šumarstvo je posle Drugog svjetskog rata dalo veliki doprinos u razvoju pljevaljskog kraja, kako kroz navedeno u odnosu na selo (putevi, angažovanost na radovima u šumarstvu, otkup poljoprivrednih proizvoda, naročito stočne hrane), tako i u samom gradu, kroz stambenu izgradnju za svoje radnike, razne infrastrukturne objekte, javne površine, kulturu i prosvjetu, zaštitu životne sredine, a posebno u izgradnji bolničkog kompleksa u Pljevljima.

Godine 1990. izmjenom Zakona o šumama došlo je do razdvajanja šumarstva i drvne industrije iz postojećih zajedničkih kombinata. Cilj je bio da se dalje i bolje razvija i jedna i druga grana kroz čiste tržišne odnose a u budućnosti okrenute jedna drugoj zbog zajedničkih ciljeva razvoja i privređivanja uopšte.

Andrija Knežević

IZ ISTORIJE CRNOGORSKOG ŠUMARSTVA - RUDANAČKA GORA -

“Šumski predjel Rudanačka gora leži u ataru sela Rudanca na području opštine šaranske u istočnom dijelu sreza šavničkog, na visoravni i stranama ogranaka Sinjajevine-planine, koji se na istoku naglo spuštaju u rijeku Taru. Uređeno područje leži u nadmorskoj visini od 650 - 1.800 m, a između istočnih dužina od Greenjicha 19° 20' 57" i 19° 23' 21" odnosno sjevernih širina 43° 02' 54" i 43° 04' 06". Konfiguracija terena pokazuje nam umjereni nagib od zapada prema istoku. Teren je u glavnom velika uvala između Zabrdске kose i kose, koja se od Jokove glave spušta ka rijeci Tari, sa nekoliko manjih i većih vrtača, dolina, strana i golih krševitih grebena”.

Ovim riječima počinje “Opšti opis šuma i gospodarstvenih prilika, kao i određivanje glavnih smjernica budućeg gospodarenja u šumi Rudanačka gora, vlasništvo bratstva Kneževića, na području opštine šaranske u srezu šavničkom banovine zetske po stanju u godini 1935”, koji je sastavni dio Privrednog plana odobrenog rješenjem Bana Zetske banovine br. 5885/36 od 13. juna 1936. godine.

Početak organizovane eksploatacije Rudanačke gore datira iz 1911. godine, kada braća Marići, trgovci iz Kolašina, zaključuju ugovor o iskorišćavanju ove šume sa bratstvom Kneževića. Tokom te 1911. godine Marići su zaključili osam ugovora o iskorišćavanju tzv. jezera-šaranskih šuma, koje leže na lijevoj obali Tare, u Jezero-šaranskoj kapetaniji. To su ugovori sa bratstvom Šljivančanin, za šumu Šljivanska gora; sa selom Tepca, za šumu Tepački brijeg; sa bratstvima Kneževića i Bojovića, za šumu Čurukača; sa M. Ostojićem za šumu Povrh Paleža; sa bratstvom Džakovića, za šumu Ravna gora; sa bratstvom Radoševića, za šumu Podjelino brdo i Glušćeva dolina; sa S. Radoševićem, za šumu Pod Gradina i Šanac, i sa bratstvom Kneževića, pomenuti ugovor za šumu Rudanačka gora. Pet ugovora, uključujući i ugovor koji se odnosio na Rudanačku goru, potvrđeno je kod Kapetanskog suda u Žabljaku, septembra 1911. godine, s pozivom na rješenje MUD br. 8793 od 7.9.1911.godine. Ostala tri su potvrđena kasnije, ali bez poziva na rješenje Ministarstva unutrašnjih djela.

Ugovor za Rudanačku goru zaključen je 15.9.1911. godine u Žabljaku, između braće Marić, kao kupaca, i bratstva Kneževića, kao prodavca, koje su predstavljali i ugovor potpisali Mitar, Živko, Radovan i Jovan Knežević, uz prisustvo svjedoka Uroša Pavića, Bela Tomovića i Đorđija Zorića, te pomenutu potvrdu Kapetanskog suda. Predmet ugovora bila su stabla “koja imaju u prečniku 40 cm mjereno u poprsju”, a na prostoru u granicama: “od istoka rijekom Tarom, od zapada gorom Bojovića, Seličkim potokom u rijeku Taru, od sjevera zemljom Kneževića, od juga Jokovom glavom pa međom preko Jagodnjeg dola do dionice šaranske u izvor Vodenički, pa potokom u rijeku Taru”. Ugovor je zaključen sa trajanjem od 20 godina. Ugovoreno je da će kupac godišnje sjeći “koliko s prodavcem uvidi”, uz obavezu da će “svako drvo platiti po tri perpera komad čim se gora posiječe”. Kupac ima pravo “sve nužne puteve, točila i vozničke itd. koje bude racionalna potreba iziskivala ... praviti a tako i goru koja bude na putu ukloniti”, kao i besplatno sjeći “drvo koje bude trebalo za radnike za kolibe i stanove”. Prodavci su se obavezali da kupcima neće praviti nikakve smetnje, da ne smiju “niti sjeći niti goru kome drugom prodati osim što im je za ličnu potrebu potrebno kao za stanove kolibe i kuće”. Ugovorena je kapara od 3.000 perpera, koju je kupac dužan prodavcima predati nakon potvrde ugovora od Kapetanskog suda. Ugovorena cijena od tri perpera za jedno stablo u vrijeme zaključenja ugovora predsta-

vljala je iznos za koji se, prema tadašnjim cijenama, moglo kupiti do 13 kilograma žita, a cijena ovce bila je jednaka vrijednosti pet posječenih stabala.

Do sloma Crne Gore u rudanačkim šumama nije vršena eksploatacija, a od pomenutih ugovora realizovan je samo dio koji se odnosio na Peleške šume i Tepački brijeg, u kojima je 1912/13. posječeno oko 45.000 m³ i otpremljeno Tarom u Drinu.

Braća Marić prava na iskorišćavanje Rudanačke gore prenose na “Tara” Vladimir Merćep i dr. u Sarajevu, sa ove na “Tara” DD za proizvodnju i trgovinu drvetom, pa na Vladimira Sušića iz Sarajeva, dalje na Industriju drveta DD “Varda” a sa ovog društva na “Durmitor” DD za eksploataciju i trgovinu drveta, takođe iz Sarajeva.

Oktoobra 1919. godine trgovačkim pismom braća Marić prenose prava na eksploataciju Rudanačke gore na “Tara” Vladimir Merćep i drugi, a maja 1921. godine u Sarajevu sačinjen je zapisnik po kome bratstvo Kneževići prima na znanje da su prava prenijeta na ovo društvo, u kome “učestvuje i firma Br. Marić iz Kolašina kao drugar”. Zapisnikom se priznaje valjanost ugovora iz 1911. godine i utvrđuje nova cijena od 12 dinara za stablo za naredne tri godine, a nakon toga će se “stranke ponovo sporazumjeti o cijeni”. Prema sporazumu iz septembra 1925. godine prava na iskorišćavanje Rudanačke gore prelaze na “Tara” DD, pravnog sledbenika prethodnog društva. Krajem aprila 1927. godine Vladimir Sušić ugovorom prenosi na “Varda” DD pravo eksploatacije nekorišćenih i preostalog dijela korišćenih šuma po svim ranijim ugovorima braće Marić. Iste godine, početkom oktobra, “Varda” DD za šest miliona dinara prodaje odnosno prenosi prava na “Durmitor” DD. Značajno je naglasiti da je tada 50% akcija u “Durmitoru” DD bilo u vlasništvu državnog preduzeća “Šipad”, a od polovine 1929. godine sve akcije su kod “Šipada”. Iako je Vladimir Sušić prodao prava 1927. godine, on se tri godine kasnije, februara 1930, u Brajkovači javlja kao potpisnik sporazuma po kome, u ime društva “Tara”, produžava ugovor o eksploataciji do septembra 1941. godine i

ugovora novu cijenu od 20 dinara za stabla debljine 40 cm i više i 10 dinara za stabla prečnika 30 - 40 cm. "Naknadnim dodatkom" u Šavniku aprila 1936. godine između punomoćnika bratstva i (opet) Sušića i "Šipada" izmijenjene su odredbe ugovora iz 1911. godine i dopuna iz 1921. i 1930, tako što prodavci primaju na znanje da je Sušić u ime DD "Tara" prenio ugovorna prava na "Durmitor" odnosno "Šipad", što su predmet ugovora "samo ona zdrava stabla preko 30 cm pp koja će nadležna vlast doznati za sječu", što se kupcu za izgradnju izvoznih sredstava daju besplatno stabla koja nisu predmet ugovora, što se kupac obavezuje da o svom trošku izradi "propisani eksploatacioni privredni plan", koji će prodavci potpisati i priznati kada ga odobri nadležna vlast.

Privredne planove za Rudanačku goru i Jelinu goru, koje se naslanjaju jedna na drugu, Banovinska uprava odobrava juna 1936. godine. Zanimljivo, ti planovi nikada nisu uručeni vlasnicima šuma, a odluke o njihovom odobrenju uručene su im tek 1939. godine, i to na njihovo traženje. Na osnovu odobrenog plana "Šipad" 1938. godine podnosi Banovinskoj upravi predlog za sječivu masu u Rudanačkoj gori za 32.776 m³ četinarskog drveta ("Durmitor" je sredinom 1937. fuzionisan sa "Šipadom" i prestao da postoji). Odlukom Banovinske uprave predlog nije primljen na znanje, uglavnom iz razloga što ne postoji odobrenje nadležnog - nadzornog organa o produženju ugovora posle 1931. godine, što nisu plaćene takse na ugovor i njegove izmjene i dopune, što ugovori ne odgovaraju Zakonu o šumama, te što predmet ugovora nije određen po kubecima i vrsti drvene mase. Međutim, i pored toga, šumarski referent je u 1938. godini, na traženje "Šipada", doznačio 6.115 četinarskih stabala u ovoj šumi.

Protiv odluke Banovinske uprave "Šipad" izjavljuje žalbu Ministarstvu šuma i rudnika. Odlukom ministra, marta 1939. godine žalba je uvažena, poništena prethodna odluka, a Banovinska uprava, na bazi odluke ministra, odmah prima na znanje drvosječni predlog, te se pristupa iskorišćavanju šume znane Rudanačka gora.

Prema Planu šumski kompleks Rudanačka gora obuhvatao je površinu od 740,15 hektara, od čega 658,86 ha obraslih šumom, 74,84 ha poljoprivrednog zemljišta i 6,45 ha neplodnog tla. Procijenjeno je da na cijeloj površini ima 90.941 m³ drvene mase, od čega 84.169 m³ četinarara i 6.772 m³ lišćara, uz tekući prirast od 750,31 m³. Plan predviđa, uz pretpostavku da se eksploatacija vrši dvije godine, sječu u prvoj fazi 37.776 m³, na površini od 212,94 ha, na mjestima zvanim Jagodnji do, Kovačevac i Više stijene. Plan utvrđuje: "Nakon prvog zahvata ima da prestane svaka redovita sječa do konca drugog gospodarskog razdoblja (prekidno gospodarenje). Za to vrijeme troše se jedino vanredni prihodi (vjetrolomi, izvale, snjegolomi, sušike, ležike itd.) i to isključivo u svrhu drva-

renja šumovlasnika". Nalazimo i sljedeći podatak: od ukupno predviđenih za sječu 32.776 m³ "stablovine sa korom" dobilo bi se 17.472 m³ ili 53,30% korisnog drveta, 8.091 m³ ili 24,70% ogrevnog drveta, uz 7.213 m³ ili 22% otpadaka.

Na prostoru koji je obuhvatao kompleks živjelo je 26 nosilaca prava vlasništva ili službenosti, od kojih su čestovnici bili "studenti u Beogradu" a jedan je živio u zajednici. Dakle, ukupno 21 domaćinstvo, sa 110 ukućana. Posjedovali su 21 kuću za stanovanje ("ognjište"), 40 štala, dva mlina. Godine 1935. popisano je 58 goveda, 725 ovaca, 5 koza, 24 konja i 9 svinja. Plan utvrđuje ukupnu godišnju potrebu mještana - "šumovlasnika" - za drvetom u količini od 251,35 m³, čime su obuhvaćeni drvo za krovnu dasku, građevno drvo, ogrev i drvo za ograde.

Na kraju, umjesto zaključka, citat iz

zapisnika o stanju konstatovanom inventarizacijom u 1949. godini: "Šumsko područje Rudanačka gora, koje je obuhvaćeno privrednim planom iz 1936. godine, izgorjelo je potpuno 1946. godine. Opaljena stabla koja su ostala u dubjećem stanju, a koja su zadržala tehničku vrijednost, nisu iskorišćena. Iskorišćavanje tih stabala u odjeljenju 5. započelo je Srbijansko preduzeće ali je iz nepoznatih razloga prestalo sa iskorišćavanjem. Mjestimice u jarcima, a naročito u odjeljenju 6 i 7 ostale su male grupice zelenih stabala. Ta stabla će moći zasjemeniti izvjestan dio opaljene površine, ali zbog malog broja tih stabala neće se moći čitava opaljena površina prirodno pošumiti, pa će biti potrebno i vještačko pošumljavanje".

Danas - Rudanačka gora opet podsjećá na pravi šumski kompleks, kvalitetne i vrijedne četinarske šume.

Prva strana plana eksploatacije Rudanačke gore

Miloš Rosić

IZ PRAVILNIKA O SLUŽBENOM ODIJELU, LEGITIMACIJI I USLOVIMA KOJE MORAJU DA ISPUNJAVAJU ČUVARI ŠUMA

I. U skladu sa Pravilnikom o službenom odijelu, legitimaciji i uslovima koje moraju da ispunjavaju čuvari šuma, Direkcija šuma Crne Gore je u toku 2002. godine svim čuvarima šuma - lugalima nabavila SLUŽBENA ODIJELA.

Osnovna boja SLUŽBENOG ODIJELA je ZELENA.

Na odijelu, odnosno na desnom rukavu i na gornjem lijevom džepu sakoa, odnosno košulje, nalazi se crna traka dužine 8 cm i širine 2 cm sa nazivom ČUVAR ŠUMA.

Svi čuvari šuma su obavezni da prilikom obavljanja poslova nose službena odijela.

.... (naziv i sjedište nadležnog organa)		Ovlašćenja: Imalac ove legitimacije u vršenju službe čuvanja šuma ima obaveze i ovlašćenja utvrđena članom 50 Zakona o šumama ("Sl. list RCG", br. 55/00).
Broj: 0221		
Bil. l.k.		Svako fizičko i pravno lice dužno je imaću ove legitimacije omogućiti vršenje kontrole.
..... (ime i prezime čuvara šuma)		
..... (svojeručni potpis)		
..... (mjesto i datum izdavanja)	M.P. (potpis ovlašćenog lica)	

Lice i naličje nove službene legitimacije čuvara šuma

II. Takođe, Direkcija šuma Crne Gore je u skladu sa pomenutim Pravilnikom svim čuvarima šuma izdala SLUŽBENE LEGITIMACIJE.

Službena legitimacija je pravougaonog oblika, u vidu knjižice, dimenzija 70 x 90 mm, odštampana na punoj hartiji, tvrdog poveza, zelene boje i zaštićena polivinilskom presvlakom, a prema obrascu predviđenom Pravilnikom.

Imalac ove legitimacije u vršenju službe čuvanja šuma ima obavezu i ovlašćenja da:

1. legitimise lica u šumi zatečena u vršenju protivzakonskih radnji ili za koja postoji osnovana sumnja da su izvršili takvu radnju,

2. pregleda mjesta gdje se drvo siječe, prerađuje i smješta, kao i da vrši kontrolu prometa drveta,

3. vrši kontrolu korišćenja i prometa nezaštićenih biljnih vrsta,

4. zaustavi prevozno sredstvo na putu i kontroliše utovar,

5. kontroliše preduzimanje mjera na zaštiti šuma od požara i, u slučaju potrebe, stara se o izvršavanju tih mjera,

6. privremeno oduzme šumske sortimente pribavljene protivpravnim radnjama, kao i sredstva kojim su ovi proizvodi pribavljeni,

7. o utvrđenim nezakonitostima odmah obavijesti nadležni inspekcijski organ,

8. preduzima druge mjere i radnje za koje je Zakonom i drugim propisima ovlašćen.

Svako fizičko i pravno lice dužno je imaću ove legitimacije omogućiti vršenje kontrole.

Traka za dodavanje (sklopiva) i transporter naslone se i učvrste k stroju, a on se na tri tačke učvrsti na traktor

Transportni položaj stroja

STROJ ZA REZANJE I CIJEPANJE RCA 320

TAJFUN®.com

Planina d.o.o., 3225 Planina pri Sevnici, Slovenija
 Tel.: ++386 3 5791 011, Fax: ++386 3 5791 241
 e-pošta: prodaja@tajfun.si, int.: http://www.tajfun.com

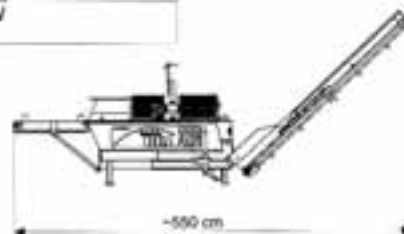
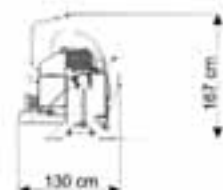

Rukovanje strojem vrlo je jednostavno i korisniku povoljno

TEHNIČKI PODACI RCA 320:

Dužina cjepanice	25 - 50 cm
Promjer cjepanice	do 32 cm
Mač	Oregon 15"
Lanac	0,325 Oregon 32 z
Snaga cjepanja	2 x 100 kN
Širina x visina x dužina	238 x 167 x 128 cm
Težina	800 kg
Snaga traktora za pogon stroja	20 kW

Kapacitet stroja: 12 m³ h

DIREKCIJA ŠUMA CRNE GORE NA INTERNETU

U KORAK SA SAVREMENIM TRENDOVIMA

Poštovani čitaoci,

u današnje vrijeme teško je zamisliti bilo kakav napredak bez savremenih komunikacija. Da bi se bilo šta uspješno radilo nužna je potpuna informisanost kako zaposlenih u Direkciji i šumskim upravama tako i građana Crne Gore. Sa tim ciljem pokrenuta je i internet prezentacija Direkcije šuma Crne Gore koja se nalazi na adresi: www.direkcija-suma.cg.yu. Prezentacija se trenutno nalazi u fazi izrade ali se na njoj može naći dosta korisnih informacija kao i prelijepe fotografije naših šuma.

Redakcija